

MAHEPÕLLU- MAJANDUS EESTIS

ORGANIC FARMING IN ESTONIA 2023

Euroopa Maaelu Arengu
Põllumajandusfond:
Euroopa investeeringud
maapiirkondadesse

Koostajad: Airi Vetemaa, Merit Mikk, Elen Peetsmann

Tõlke toimetaja: Stephen Greenwood

Fotod: Merit Mikk, Lauri Laan, Elen Peetsmann, Erki Lainjärv, iStock, erakogud

Täname: Kätlin Laats, Pille Edovald

Kujundus: Purk OÜ

Väljaandja: Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus/Mahepõllumajanduse Koostöökogu

Compiled by Airi Vetemaa, Merit Mikk, Elen Peetsmann

Translation editor Stephen Greenwood

Photos by by Merit Mikk, Lauri Laan, Elen Peetsmann, Erki Lainjärv, iStock, private collection

Special thanks to Kätlin Laats, Pille Edovald

Design by Purk OÜ

Published by Estonian Organic Farming Foundation/Organic Farming Platform

ISBN 978-9949-9925-3-9 (pdf)

Tartu 2024

Autoriõigused kuuluvad Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutusele ja Mahepõllumajanduse Koostöökogule, varalised õigused kuuluvad materjali tellijale. Materjal valmis Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ning Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) tellimusel. Kõik autoriõigused on kaitstud.

SISUKORD

Sissejuhatus	4	Mahetoidu turustamine	44
Mahepõllumajanduse ajaloost Eestis	10	Õigusaktid ja kontroll	48
Areng 2023. aastal	14	Mahepõllumajandus arengukavades ja programmides	50
Mahetaimekasvatus	24	Mahetoetus	54
Maheloomakasvatus	30	Teabelevi	58
Mahetoidu töötlemine	36	Uuringud	60
Märgistamine	39	Kontaktid	64
Mahetoit toitlustuses	40		

CONTENTS

Introduction	6	Organic food in the marketplace	46
History of organic farming in Estonia	12	Legislation and inspection	49
Development in 2023	20	Development plans and programmes	52
Organic plant production	25	Organic farming support	56
Organic animal husbandry	32	Knowledge transfer	59
Processing of organic food	38	Research	62
Labelling	39	Contacts	64
Organic food in catering	42		

SISSEJUHATUS

Eesti on mahemaa! Mahepõllumajandussektor on Eestis, nagu ka mujal maailmas, viimastel aastatel hoogsalt kasvanud. Ligikaudu 23% meie põllumajandusmaast majandatakse mahedalt, mahetootmisega tegelevate ettevõtete arv on ligikaudu kaks tuhat. Kuigi mõlema numbri osas toimus eelmisel aastal väike tagasimineku, siis oleme mahemaa osakaalult Euroopas jätkuvalt esimeste hulgas. Selleks, et mahetoitu meie inimesteni jõuaks, on oluline, et ka töötlemine ja turustamine oleksid tugevad. Eelmisel aastal tegeles ligikaudu kakssada ettevõtet mahetooraine väärindamisega, kasvutrendis on mahetoitlustamisest teavitanud ettevõtete ja asutuste arv.

2023. aastal valmis maheorganisatsioonide, muude huvigruppide ning ministeeriumite koostöös Mahepõllumajanduse edendamise tegevuskava aastateks 2023–2030. Tegevuskava eesmärk on edendada mahepõllumajanduse arengut Eestis, aidates seeläbi kaasa mahepõllumajandusliku tootmise ja töötlemise laiendamisse, suurendada kohaliku mahetoidu tarbimist, tõsta riigisest koostöövõimet ning edendada rahvusvahelist konkurentsivõimet. Eelkõige peaks tegevuskava kaasa aitama mahepõllumajanduse kogutoodangu suurendamisele, mahetoodete ekspordile ning tarbimise edendamisele.

Mahetoodete tarbimise edendamisele saab ka riik senisest enam kaasa aidata, eelistades avaliku sektori riigihangetes mahepõllumajanduslikku toitu. Hetkel on seda praktikat kasutatud eelkõige haridusasutustes toitlustusteenuste hangetes. Haridusasutustes on mahetoidu pakkumine jõudsalt laienenud suuresti tänu 2022. aastal avatud toetusmeetmele. Kui mahetoitlustamisest teavitanud koole ja lasteaedu oli 2021. aastal 45 (6% Eesti lasteaia- ja koolilastest), siis 2023. aasta lõpus pakuti mahetoitu juba 153 haridusasutuses (ligikaudu 20% Eesti lasteaia- ja koolilastest). Samas meetme mõju on olnud oluliselt laiem, suurendades mahetoodangu turunõudlust ja pakkudes seeläbi tootjatele kindlustunnet mahetootmisega jätkamiseks. Mis on aga vähemalt sama oluline, sellega kasvatame laste näol uut ja teadlikku põlvkonda toidu tarbijaid.

Avalikus sektoris kohaliku ja mahetoidu eelistamiseks on astutud ka muid samme. Valitsuses on kokku lepitud, et lähiaastatel töötatakse selleks välja hangete keskkonnahoidlikkuse kriteeriumid, uuendatakse institutsionaalset toitlustamist reguleerivaid määrusi ning viiakse ellu koolitoidu teekaardi tegevused.

Mahepõllumajandussektoril on põhjust lootusrikkalt tulevikku vaadata. Kuigi majandusliku ebakindluse tingimustes on kohaliku toidu eelistamine tarbijate hulgas mõnevõrra langenud, siis pikas perspektiivis on kestlik toidutootmine see, mida ootab nii kodumaine tarbija kui eksporditurud. Erinevad uuringud ütlevad, et Eesti inimesed seostavad kohalikku toitu kõige

enam harjumuspärase maitse, värskuse, usaldusväärsuse ning püsiva ja kõrge kvaliteediga. Just seda pakub meile mahetootmine.

Marko Gorban

Regionaal- ja põllumajandusministeeriumi kantsler

INTRODUCTION

Estonia is an organic country! The organic farming sector in Estonia, as in the rest of the world, has grown rapidly in recent years. Approximately 23% of our agricultural land is managed organically, with around two thousand farms engaged in organic production. Although there was a slight decline in both figures last year, we remain among the top in Europe in terms of organic land share. To ensure that organic food reaches our people, it is crucial that processing and marketing are robust as well. Last year, around two hundred companies were involved in the processing of organic raw materials, and the number of organic caterers is on the rise.

In 2023, the Estonian Organic Farming Action Plan for 2023–2030 was completed in cooperation with organic organisations, other stakeholders, and ministries. The aim of the action plan is to promote the development of organic farming in Estonia, thereby contributing to the expansion of organic agricultural production and processing, increasing the consumption of local organic food, enhancing domestic cooperation capacity, and promoting international competitiveness. Primarily, the action plan should help to increase the overall production of organic farming, the export of organic products, and the promotion of consumption.

The state can also contribute more to promoting the consumption of organic products by prioritising organic food in public sector procurements. Currently, this practice is mainly used in the procurement of catering services for educational institutions. The offering of organic food in educational institutions has significantly expanded, largely thanks to the support measure introduced in 2022. While there were 45 schools and kindergartens (6% of Estonian preschool and school children) reporting on organic catering in 2021, by the end of 2023, organic food was offered in 153 educational institutions (approximately 20% of Estonian preschool and school children). At the same time, the impact of the measure has been much broader, increasing the market demand for organic production and thereby providing producers with the confidence to continue organic production. What is also important is that we are raising a new and conscious generation of food consumers among children.

Other steps have also been taken to prefer local and organic food in the public sector. The government has agreed to develop environmental sustainability criteria for procurements in the coming years, update regulations governing institutional catering, and implement the actions of the school food roadmap.

The organic farming sector has reason to look forward to the future with hope. Although the preference for local food among consumers has somewhat declined under economic uncertainty, sustainable food production is what both domestic consumers and export markets expect in the long term. Various studies indicate that Estonian people associate local food

mostly with familiar taste, freshness, reliability, and consistent high quality. This is precisely what organic production offers us.

Marko Gorban

Secretary General of the Ministry of Regional Affairs and Agriculture

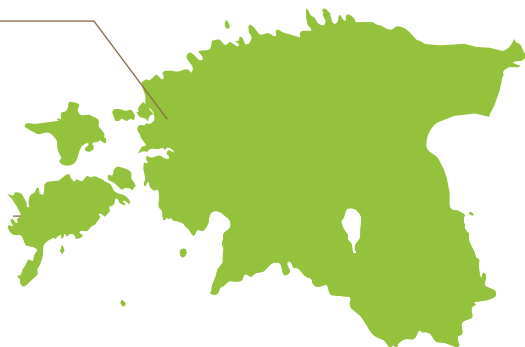

227 741 HA

MAHEMAA PINDALA
/ ORGANIC LAND AREA

23%

MAHEMAA OSAKAAL
/ PROPORTION OF
ORGANIC LAND

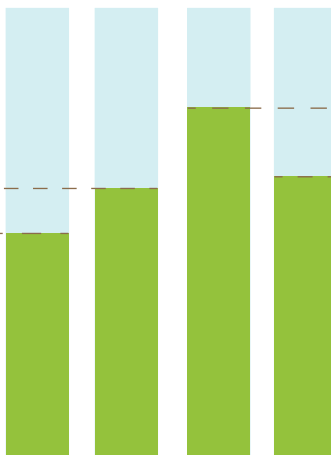
ca 60%

MAHEAMMLEHMADE OSAKAAL
/ THE SHARE OF ORGANIC
SUCLER COWS

ca 50%

MAHELAMASTE OSAKAAL
/ THE SHARE OF ORGANIC SHEEP

78%

MAHEKANEPI PIND
KOGU
KANEPI PINNAST
/ THE SHARE OF
ORGANIC HEMP

61%

MAHEKAERA PIND KOGU
KAERA PINNAST
/ THE SHARE OF
ORGANIC OATS

1 057

MAHELOOMAKASVATAJATE ARV
/ THE NUMBER OF ORGANIC
LIVESTOCK FARMERS

1 968

MAHETOOTJATE ARV
/ THE TOTAL NUMBER
OF ORGANIC PRODUCERS

153

VÄHEMALT 20% OSAS MAHETOITU
PAKKUVAID KOOLE-LASTEAEDU
/ THE SCHOOLS AND KINDERGARTENS
PROVIDING AT LEAST 20% ORGANIC FOOD

5%

MAHETURU OSAKAAL (2022)
/ THE MARKET SHARE OF
ORGANIC PRODUCTS (2022)

TERVISLIKKUS HEALTHINESS

ON PEAMINE MAHETOIDU
OSTMISE PÕHJUS
/ IS THE MAIN REASON FOR
PURCHASING ORGANIC FOOD

MAHEPÕLLUMAJANDUSE AJALOOST EESTIS

Eesti mahepõllumajanduse sünniaastaks peame aastat 1989, mil loodi Eesti Biodünaamika Ühing (EBÜ). Organisatsioon töötas ülemaailmse mahepõllumajandusorganisatsiooni IFOAM standardite põhjal välja Eesti esimesed ökoloogilise põllumajanduse standardid, võttis kasutusele kaubamärgi ÖKO ning hakkas tootjaid nii koolitama kui ka kontrollima. 1997. a asutati EBÜ kõrval teise erakontrollorganisatsioonina tegutsenud Kagu-Eesti Bios. 1997. a võeti vastu esimene mahepõllumajanduse seadus, mis andis mahepõllumajanduse arengule hoogu juurde. 2001. a kehtestati riiklik kontrollsüsteem ning maheettevõtete kontrollimine läks üle Taimetoodangu Inspeksioonile (2010-2020 Põllumajandusamet, PMA) ja Veterinaar- ja Toiduametile (VTA). 2021. a liideti eelnimetatud ametid Põllumajandus- ja Toiduametiks. Põllumajandusministeeriumis (praegu Regionaal- ja Põllumajandusministeerium) loodi 2000. a keskkonnabüroo, mille üks valdkondi oli mahepõllumajandus. Aastatel 2004–2015 tegeles selle valdkonnaga mahepõllumajanduse büroo, alates 2016. a taimetervise osakond.

1990ndate alguses loodi mitu maakondlikku mahetootjate organisatsiooni (Võru-, Saare-, Lääne-

ja Viljandimaal). Hiljem on tootjaorganisatsioone loodud Saare-, Hiiu-, Pärnu-, Harju- ning Ida- ja Lääne-Virumaal.

1990ndate keskel hakkas mahevaldkonnas aktiivselt tegutsema Ökoloogiliste Tehnoloogiade Keskus. 2000. a asutati Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, kelle põhitegevus ongi mahepõllumajanduse edendamine. 2008. a asutati Sihtasutus Eesti Maaülikooli Mahekeskus eesmärgiga koondada maaülikooli mahepõllumajanduse ja -toidu valdkonna kompetents. 2015. a võitis Eesti arenguidee konkursi idee Organic Estonia ning samal aastal loodi selle idee arendamiseks MTÜ Organic Estonia.

Esimene ühisturustusega tegelev mahetootjate ühistu, praeguseks tegevuse lõpetanud TÜ Eesti Mahe loodi 2003. a. Peamiselt mahetootjate toodangut turustab 2008. a loodud TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik. Mahevilja ekspordiks löid teraviljakasvatatajad 2010. a TÜ Wiru Vili. Mahe rohumaa- ja kvaliteedikava ja maheliha turundamisega tegeleb MTÜ Liivimaa Lihaveis.

2006. a asutasid tol ajal tegutsevad maheorganisatsioonid Mahepõllumajanduse Koostöökogu, mille eesmärk on ühiselt seista mahepõllumajanduse hea

käekäigu eest. Asutajaliikmed on MTÜ Eesti Biodünaamika Ühing, TÜ Eesti Mahe, Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, MTÜ Harju Mahetootjate Ühing, MTÜ Hiiumahe, MTÜ Läänemaa Mahetootjate Selts, MTÜ Saare Mahe ja MTÜ Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus. Hiljem on koostöökogu liikmeteks astunud TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik, EMÜ Mahekeskus, MTÜ Virumaa Mahetootjad, TÜ Wiru Vili, MTÜ Liivimaa Lihaveis, MTÜ Mahetootjate Nõu- ja Jõukoda, MTÜ Maheklaster, Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liit, MTÜ Eesti Mahemesinikud. 2023. a oli Mahepõllumajanduse Koostöökogus 16 liikmesorganisatsiooni. Aastate jooksul on need organisatsioonid nii paljude projektide kui ka vabatahtliku töö raames

mahepõllumajanduse arendamisse märkimisväärselt panustanud.

Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus, Eesti Biodünaamika Ühing ja Eesti Maaülikooli Mahekeskus kuuluvad ka ülemaailmsesse mahepõllumajandusorganisatsiooni IFOAM. Esimene neist esindab Eestit IFOAMI Euroopa Liidu grupis.

Suuremates põllumajandusorganisatsioonides, nagu Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Noortalunikud ja Eesti Lihaveisekasvatajate Selts, on mahetootjad esindatud nende organisatsioonide juhtorganites. Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoljal on ka eraldi mahetoimikond.

MAHEPÕLLUMAJANDUSE KOOSTÖÖKOGU

Mahetootjate, -töötajate ja -turustajate kontaktid on kättesaadavad mahepõllumajanduse registris

Tootjate vestlusring mahepõllumajanduse aastakonverentsil

HISTORY OF ORGANIC FARMING IN ESTONIA

We consider 1989 to be the year in which Estonian organic farming began, when the Estonian Biodynamic Association was established. The association used IFOAM standards as the basis for the first Estonian organic agriculture standards, and began using the organic trademark ÕKO, while it also started to train and supervise organic producers. Kagu-Eesti Bios was founded in 1997, and acted as a second control body in addition to the Estonian Biodynamic Association.

The first Estonian Organic Farming Act came into force in 1997; this marked the beginning of a new phase of development. The state's organic farming inspection system was implemented in 2001 and organic farmers were inspected by the Agricultural Board while other operators by the Veterinary and Food Board. In 2021, the boards were merged into the Food and Agriculture Board. The Agri-Environment Bureau (also responsible for organic farming) was founded by the Ministry of Agriculture in 2000. From 2004–2015 the responsibilities were assumed by the Organic Agriculture Bureau. In 2016 the bureau was eliminated and its duties were merged into the Plant Health Department.

In the early 1990s several local organic organizations were founded (in Võru, Saare, Lääne and Viljandi counties). Later, local producers' organizations were founded in Saare, Hiiu, Harju, Ida-Viru and Lääne-Viru counties.

In the mid-1990s the Centre for Ecological Engineering started active work in organic farming. The Estonian Organic Farming Foundation was created in 2000 with the focus on organic farming development. In 2008, the Research Centre of Organic Farming of EULS was established to integrate organic farming and food knowledge at the Estonian University of Life Sciences (EULS). Organic Estonia was the winning idea in a 2015 competition of Estonian development ideas and the organization was thereafter established.

The first organic producer trading cooperative Eesti Mahe (Estonian Organic) was founded in 2003 but has finished its activities. In 2008 small-scale organic farmers in Southern Estonia established the trading cooperative Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik (South-Estonian Food Network). Export-oriented cereal growers established the co-operative Wiru Vili (Wiru Grain) in 2010.

The non-profit organization Liivimaa Lihaveis (Liivimaa Beef) has formed a grass-fed beef quality scheme and promotes the marketing of organic meat.

In 2006, eight organic farming organizations founded the Estonian Organic Farming Platform, the main aim of which is to develop the organic farming sector. The following Estonian organic farming organizations (active at that time) took part in founding the platform: the Estonian Biodynamic Association, Estonian Organic, Estonian Organic Farming Foundation, Harju Organic Farmers Association, Hiiu Organic,

Läänemaa Organic Farmers Society, Saare Organic and the Centre for Ecological Engineering. Later, the following organizations joined the platform: the South-Estonian Food Network, the Research Centre of Organic Farming of EULS, Virumaa Organic Producers, Wiru Grain, Liivimaa Beef, Organic Producers Strength & Knowledge Guild, Organic Cluster, the Estonian Sheep and Goat Breeders Association and the Estonian Organic Beekeepers. The total number of members is 16. These organisations have made a significant contribution to the development of organic farming through a wide range of projects and voluntary work over many years.

The Estonian Organic Farming Foundation, the Estonian Biodynamic Association and the Research Centre of Organic Farming of EULS are also members of IFOAM, a worldwide umbrella organization for the organic movement. The first of them represents Estonia in the IFOAM EU Group.

In larger agricultural organizations such as the Estonian Chamber of Agriculture and Commerce, the Estonian Farmers' Federation, the Estonian Young Farmers, and the Estonian Beef Breeders Association, organic producers are represented in their governing bodies. The Estonian Chamber of Agriculture and Commerce has a separate organic committee dedicated to organic farming matters.

ARENG 2023. AASTAL

Mahetootjatele oli aasta keeruline. Suur ebakindlus nii turgude kui ka toetuste osas tõi loobumismõtteid paljudele mahetootjatele ning osad neist tegidki otsuse tavatootmisse tagasi minna. Mahetootmisega tegelevaid põllumajandusettevõtteid oli 1968, neist pidas maheloomi 1057. Kuigi uusi mahetootjaid tuli 110 juurde, siis mahetootjate arv ikkagi vähenes 78 ettevõtte võrra.

Mahemaad oli 2023. a kokku 227 741 ha (sh põllumajanduslikku maad 225 256 ha), see on 3% vähem kui 2022. a (joonis 1). Mahepõllumajanduslik maa moodustas kogu Eesti põllumajandusmaast 23% nagu ka eelmisel aastal. Kontrollitud looduslike korjealade pind (85 639 ha) oli mitu korda väiksem kui aasta varem, korjajate arv oluliselt ei vähenenud, neid oli 42.

Maheettevõtete pinna suurenemise trend tasapisi jätkub – keskmiselt oli neil 116 ha mahepõllumajandusmaad (Eesti keskmine 91 ha). Üle 1000 hektari oli mahemaad 17 ettevõttel.

Mitmendat aastat järjest oli mahemaa pindala poolest esikohal Pärnumaa (joonis 2). Kõige suurem on mahemaa osakaal juba aastaid olnud Hiiumaal, kus see moodustas umbes kaks kolmandikku kogu põllumajandusmaast.

Turusihtsioon eksporditurgudel oli 2023. a jätkuvalt raske, mõnede teraviljade osas ei olnud nõudlust

ning mahetoodangu hinnalisal oli väike. Ka paljud elusloomad müüdi piiri taha tavaloomadena. Kuna oli võimalik võtta 1-aastaseid mahetoetuse kohustusi, siis andis see mõnevõrra julgust mahetootmisega alustada või sellega jätkata.

2023. a lõpu seisuga oli mahepõllumajanduse registris 453 käitlejat (ettevõtted, kes tegelesid mahetoodete ettevalmistamise, ladustamise, turustamise, sh importimise ja eksportimisega), sealjuures tegevuskohti oli 493. Mahetötlejad olid neist 184.

Mahetooted on jätkuvalt kõige laiemas valikus saadaval suuremates ökopoodides, kuid käibe poolest müüakse mahetoitu tavapoodides rohkem ja sortiment laieneb mitmetes neist pidevalt.

2023. a jätkus mahetoidu kasutuselevõtt haridusasutustes. Maaeluministeeriumi eestvedamisel rakendus 2022. a väga hästi vastu võetud toetuskeem mahetoitu pakkuvatele koolidele-lasteaedadele, mille raames maksti toetust nende haridusasutuste eest, kus toitu valmistati vähemalt 20% ulatuses mahetoorainest. Lisaks korraldati haridusasutustele ka mahetoiduga seotud teavitustegevusi.

Jätkus põllumajanduse, toidu ja maamajanduse pikaajaline teadmussiirde programm, mis haarab ka mahepõllumajandust. Programmi raames viis Mahepõllumajanduse Koostöökogu koostöös oma liikmes-

organisatsioonidega ellu erinevaid teavitustegevusi nii mahetootjatele kui ka teistele ettevõtetele.

2023. a lõppesid mahetootjate eestvõttel 2017. a käivitunud mahevaldkonna innovatsiooniklastri projektid – Maheklaster MTÜ eestvedamisel põllukultuuride ja köögiviljakasvatuses ning Liivimaa Lihaveis MTÜ eestvedamisel rohumaapõhises lihaveise- ja lambakasvatuses.

EASI toetusel korraldas Toiduliit nelja Eesti maheettevõtte ühise standiga osalemise maailma suurimal mahetoidu messil BIOFACH. Organic Estonia viis Maaeluministeeriumi rahastusel ellu mahetoodete ekspordi toetavaid tegevusi.

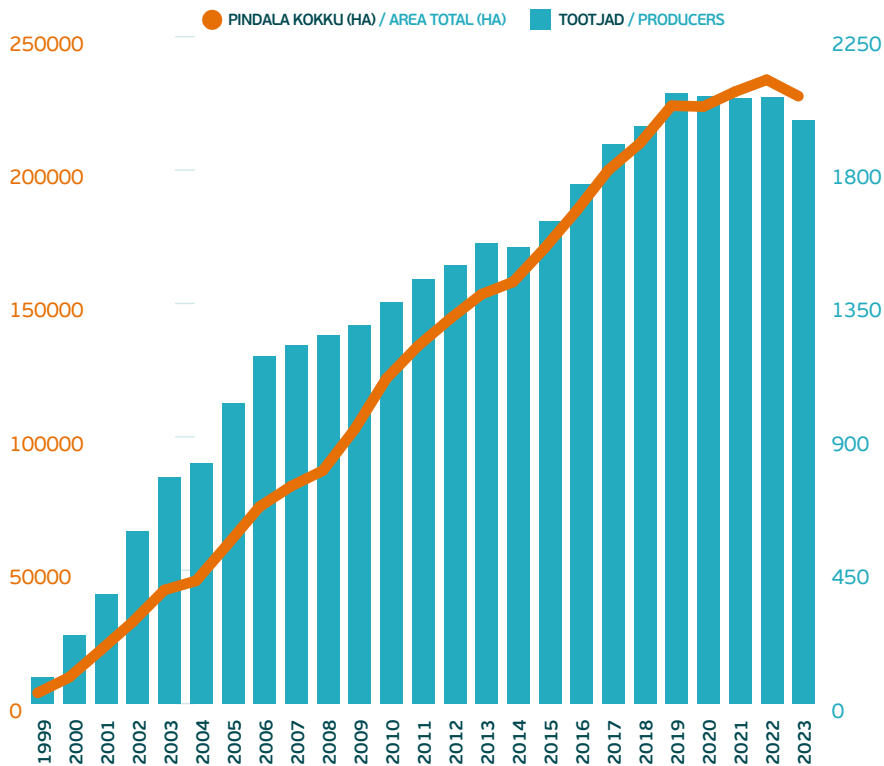
Juulis peeti üleriigilist avatud talude päeva, kus traditsiooniliselt võtsid külastajaid vastu ka paljud maheettevõtted. Jätkusid tegevused õpilastele ja lasteaiastele mahepõllumajanduse tutvustamiseks, toimusid talukülastused ja mitmesugused õpitoad.

2023. a parima mahetootja tiitli pälvisid Max ja Meelis Möttus ettevõtetega Lõunapiim ja Metsavenna Turismitalu, pildil Meelis Möttus / Max and Meelis Möttus won the title „The best organic producer in 2023” with their farm Lõunapiim and processing unit Metsavenna Turismitalu

EMÜ Mahekeskus viis Euroopa kultuuripealinn Tartu 2024 programmi raames ellu projekti “Kasvades oma toiduga”. Tartu ja Lõuna-Eesti koolidel ja lasteaedadel aidati rajada õppeaedu mahepõhimõtetest lähtudes ning mitmekülgse loovharidusprogrammiga tõsteti laste ja nende vanemate teadlikkust toidu kasvatamisest. Linnaelanikele jagati teadmisi, kuidas rajada oma maheaeda.

Maa-ameti [geoportaalist](#) on leitav Maa-ameti, Põllumajandus- ja Toiduameti ning Organic Estonia koostöös valminud mahealade kaart, kuhu on kantud mahepõllumajandusmaa, registreeritud ja potentsiaalsed mahesaaduste korjealad ja hooldatud pärandniidud ning mahemesilad.

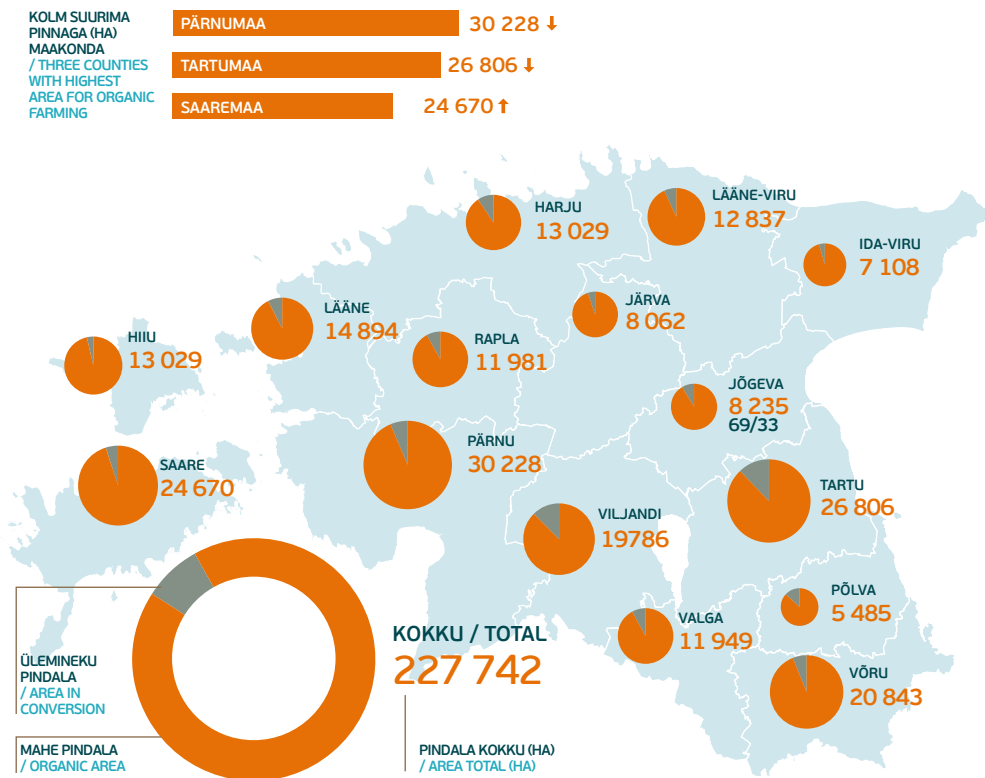

Joonis 1. / Figure 1.

Mahepõllumajandusmaa pindala (ha) ja mahetootmisega tegelevate ettevõtete arv 1999–2023.

Allikas: mahepõllumajanduse register / Area of organic land (ha) and the number of organic farms 1999–2023. Source: The register of organic farming

Joonis 2. / Figure 2.

Mahemaa paiknemine Eestis maakonniti 2023. a. Allikas: mahepõllumajanduse register / Location of organic farms and land by counties in Estonia in 2023. Source: The register of organic farming

MAHEPÕLLUMAJANDUSEGA TEGELEJAD PAISTAVAD SILMA

Alates 2010. a korraldab Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus koostöös Mahepõllumajanduse Koostöökoguga Maaeluministeeriumi toetusel aasta parima mahetootja ja parima mahetoote konkursse.

Mahetootja konkurss 2023

- **Parim mahetootja** – **Max Mõttus ja Meelis Mõttus, Lõunapiim OÜ / Metsavenna Turismitalu OÜ** (piimakarjakasvatus ja juustude valmistamine)
- **II koht** – **Kalmer Visnapuu, Piira Mahe OÜ / Pariismar OÜ / FIE Kalmer Visnapuu** (lihaseisekasvatus, teraviljakasvatus)
- **III koht** – **Priidu Veersalu, Iisaka Lambakasvatustalu (FIE Priidu Veersalu)** (lambakasvatus)
- Mee väärtustamise ja väärindamise eripreemia – **Riin ja Allan Liht, MÕM Organic Honey OÜ**
- Kiire arengu eripreemia – **Madis Kängsep, Haavistu talu OÜ**
- Tervikliku lähenemise eripreemia – **Tanel Aru, Kritanto OÜ**
- Kalkunikasvatuse kui uudse mahetootmisharu käivitamise eripreemia – **Elen Põdra, Karusaare Mahetalu OÜ**

Mahetoote konkurss 2023

- **Parim mahetoit** – **Fermenteeritud küüslauk, Vinkymon OÜ**
- **II koht** – **Praejuust, Metsavenna Turismitalu OÜ**
- **III koht** – **Kuivatatud küüslauk, Piirimäe OÜ**
- **Parim mahejook** – **Keefir, Metsavenna Turismitalu OÜ**
- **II koht** – **Valgesõstra mahlajook, Ostrova Mari OÜ**
- **III koht** – **Sinikuslapuu mahl, HoneyBerry OÜ**

Eripreemiad:

- Suurepäraselt eksponeeritud maitsva toote eripreemia – **Rohumaaveise antrekoodi steik, Linnamäe Lihatööstus AS**
- Väga hästi õnnestunud laktoosivabade mahepiimatoodete turuletoomise eripreemia – **Kohuke ja hapukoor, Saaremaa DeliFood OÜ**
- Kõige lõbusama mahetoote eripreemia – **Mahlajääde tootesari POPSIK, La Muu AS**
- Parimate maiustuste eripreemia – **Metsapähkli-šokolaadikreem ja vaarikatooršokolaad, Roosiku OÜ**

Mahetootjad ja -töötledjad olid 2023. a edukad ka teistel konkurssidel

Põllumajandustootjate konkursid:

- Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoja ja Maalehe konkursil võitis tiitli „Aasta põllumees 2023“ mahelihaveisekasvataja ja maherohumaaveise kvaliteedikava eestvedaja **Airi Külvet**. Rahvapõllumehe tiitli võitis **Mirjam Pikkmeets**, kes tegeleb mahelambakasvatuse ja mahepiima töötlemisega ettevõtetes Aaduni OÜ ja Mätiku Talumeierei OÜ. Konkursi seitsme nominendi hulgas oli kokku koguni neli mahetootjat, lisaks eelnimetatutele veel õuna- ja marjakasvataja ja mahlade tootja **Terje Mitev** ettevõttega Mahlametsa OÜ ning maakarjakasvataja ja juustutootja **Siim Sooäär** ettevõttega Saare Maakari OÜ.
- Maaelu Edendamise Sihtasutus andis 2023. a **parima lihaveisekarjakasvataja** tiitli **Diana ja Arno Pärnale** ettevõttest **Lahe Maamees OÜ**.
- Eestimaa Talupidajate Keskliidu korraldatud Eesti parima talu konkursil valiti **parimaks taluks Lisanna ja Marko Hiimäe Sepa Veised OÜ**. Sama konkursi **parimaks noortalunikuks** valiti **Rando Vink** ettevõttega **Vinkymon OÜ**.

Eesti Toiduainetööstuse Liidu konkurss Eesti Parim Toiduaine 2023:

- Eesti Parim Mittealkohoolne Jook – **AURA öko filtreerimata õunamahl, A. Le Coq AS**

- Eesti Parim Lastetoit – **PÕNN kaerapuder ploomi, musta sõstra ja kookosjoogiga, AS Salvest**
- Parim Toode Lääne-Eesti Väikeettevõttelt – **Mahe rohumaaveise antrekoodi steik, Linnamäe Lihatööstus AS**
- Parim Jook Lääne-Eesti Väikeettevõttelt – **Rabarberlavendel funktsionaalne jook, Õun Drinks OÜ**
- Parim Toode Põhja-Eesti Väikeettevõttelt ja Lemmik Vegantoode – **Musta Küüslaugu õisik, Must Küüslauk OÜ**

Eestimaa Talupidajate Keskliidu 2023. a parima talutoidu konkurss:

- Parim tervisetoode – **Fermenteeritud küüslauk omas mahlas, Vinkymon OÜ**.

Eesti suurima toiduajakirja Oma Maitse konkurss „Oma Maitse Lemmik 2023“:

Parimateks lastetoitudeks valiti **Salvest ASI PÕNN neljaviljapuder õuna ja mangoga ning Muuti pirni-maasikapüree kookosjoogi ja küpsistega**, parimateks kuumadeks jookideks **OA Coffee Experience Cocoa Vanilla** ja **OA Coffee Experience Blueberry**.

EMÜ Mahekeskus tunnustas viieteistkümnendat korda üliõpilasi mahestipendiumiga parima magistritöö ja noorteadlase avaldatud teaduspublikatsiooni eest. **Karl Egert Sepp** uuris viljelussüsteemide mõju hooghännaliste ja **Silva Vilumets** avaldas kaks teadusartiklit, mis keskendusid võimalikele alternatiivsetele meetoditele rapsi putukakahjurite haldamisel.

DEVELOPMENT IN 2023

The year was challenging for organic producers. Significant uncertainty regarding both markets and subsidies led many organic producers to consider quitting, and some of them decided to convert back to conventional farming. Although 110 producers started conversion to organic farming, the total number of organic producers decreased by 78. In total 1,968 farms were involved in organic production, of which 1,057 kept organic animals.

The organic area was 227,741 hectares, which is 3% less than in 2022 (joonis 1). Organic agricultural land still accounted for 23% of the total agricultural land in Estonia, as it did the previous year. In addition, 85,639 ha of natural areas were used for wild collection. This area was several times smaller than the previous year, but the number of collectors did not significantly decrease, remaining at 42.

The area of the average organic farm is continuing to increase gradually with an average of 116 ha (compared to the Estonian average of 91 hectares). Seventeen farms had over 1,000 hectares of organic land.

For several consecutive years, Pärnu County ranked first in terms of organic area (Figure 2). The highest share of organic land has been in Hiiumaa County for years, where it accounted for about two-thirds of the total agricultural land.

The market situation for export in 2023 remained difficult. There was little to no demand for some cereals, and the price premium for organic products was small. Many live animals were sold across borders as conventional livestock. The possibility of taking one-year organic support commitments provided some encouragement to start or continue organic production.

At the end of 2023, there were 453 operators in the organic farming register, who were engaged in the preparation, storage, marketing, import and export of organic products. These operators had a total of 493 facilities. The number of organic processors (184) decreased a little.

Organic products continue to be most widely available in the larger organic shops, but in terms of turnover, organic food is sold more in conventional shops and the range is expanding rapidly in many of them.

In 2023, the use of organic food in educational institutions continued. The support scheme for schools and kindergartens offering organic food (initiated by the Ministry of Rural Affairs in the fall of 2022) was very well received. The scheme provides support to these educational institutions to compensate for the higher price of organic food when more than 20% of organic ingredients were used in food preparation. In addition to the support, various awareness activities related to organic food were organized for educational institutions.

The long-term knowledge transfer program for agriculture, food, and rural economy, which also includes organic farming, continued. Under this program, the Organic Farming Platform, in collaboration with its member organizations, carried out various activities.

In 2023, the organic sector innovation cluster projects, which began in 2017 under the leadership of organic producers, concluded. These included projects led by Maheklaster (Organic Cluster) in field crop and vegetable production and by Liivimaa Lihaveis (Liivimaa Beef) in grass-based beef and sheep farming.

With the support of Enterprise Estonia (EAS), the Food Association organised the participation of four Estonian organic processors with a joint stand at the world's largest organic food fair BIOFACH. With the financial support of the Ministry of Rural Affairs, Organic Estonia carried out some activities to support the export of organic products.

In July, a nationwide Open Farm Day was held, which welcomed many organic farms. Activities to introduce organic farming to schoolchildren and kindergarten children continued, with farm visits and various workshops.

In the framework of the European Capital of Culture Tartu 2024 programme, the Research Centre of Organic Farming of EULS launched the project “Growing with your food”, which helps schools and kindergartens in Tartu and South Estonia to build gardens following organic principles. The diverse creative education programme will also help raise awareness of food growing among children and families. Tartu residents were provided with knowledge on how to establish their own organic gardens.

Prepared in cooperation with the Land Board, the Agriculture and Food Board and Organic Estonia, the map of organic areas is available, showing organic land, registered and potential wild collection areas, managed semi-natural habitats and organic apiaries. The map can be found on the [Geoportal of the Land Board](#).

Õpilased EMÜ Mahekeskuse aias
/ Pupils in the garden of the
Research Centre of Organic
Farming of EULS

OUTSTANDING ORGANIC ACTORS

Since 2010, the Estonian Organic Farming Foundation, with the support of the Ministry of Rural Affairs, has been organizing competitions for the best organic producer and the best organic product of the year.

Best Organic Producer 2023

- Winner – **Max Möttus and Meelis Möttus, Lõunapiim / Metsavenna turismitalu** (dairy farming, milk processing)
- 2nd place – **Kalmer Visnapuu, Piira Mahe / Pariismar** (beef cattle, cereal production)
- 3rd place – **Priidu Veersalu, lisaka** (sheep)
- Special Award for the Promotion and Processing of Honey – **Riin and Allan Liht, MÕM Organic Honey**
- Special Award for Rapid Development – **Madis Kängsep, Haavistu talu**
- Special Award for a Holistic Approach – **Tanel Aru, Kritanto**
- Special Award for Initiating Turkey Farming as a Novel Organic Production Sector – **Elen Põdra, Karusaare Mahetalu**

Best Organic Food 2023

- Winner – **Fermented garlic, Vinkymon**
- 2nd place – **Grilling cheese, Metsavenna Turismitalu**
- 3rd place – **Dried garlic, Piirimäe**

Best Organic Drink 2023

- Winner – **Kefir, Metsavenna Turismitalu**
- 2nd place – **White currant juice drink, Ostrova Mari**
- 3rd place – **Honeyberry juice, HoneyBerry OÜ**

Special prizes:

- Excellently Presented Delicious Product – **Grass-Fed Beef Boneless Ribeye Steak, Linnamäe Lihatööstus**
- Successful Launch of Lactose-Free Organic Dairy Products – **Curd Snack and sour cream, Saaremaa DeliFood**
- Funniest Organic Product – **Popsicle Product Line POPSIK, La Muu**
- Best Confectionery – **Hazelnut chocolate spread and raspberry raw chocolate, Roosiku**

Organic farms and processors were successful in other competitions:

- In the competition organized by the Estonian Chamber of Agriculture and Commerce and Maaleht, the title **“Farmer of the Year 2023”** was won by organic beef cattle farmer and leader of the organic grass-fed beef quality scheme, **Airi Külvet**. The title of **“People’s Farmer”** was awarded to **Mirjam Pikk mets**, who is involved in organic sheep farming and organic milk processing

at **Aaduni Farm** and **Mätiku Talumeierei**.

Among the seven nominees of the competition, there were four organic producers. In addition to the two award winners: apple and berry grower and juice producer **Terje Mitev** with **Mahlamet-sa**, and cattle farmer and cheese producer **Siim Sooäär** with **Saare Maakari**.

- The Rural Development Foundation awarded the title of Best Beef Cattle Breeder of 2023 to **Diana** and **Arno Pärna** from **Lahe Maamees**.
- In the Best Farm in Estonia competition organized by the Estonian Farmers' Union, **Lisanna** and **Marko Hiimäe's** farm **Sepa Veised** won the title of the best farm. The best young farmer in the same competition was **Rando Vink** with **Vinkymon**.

The Estonian Food Industry Association's competition "Estonia's Best Food 2023":

- Estonia's Best Non-alcoholic Drink – **AURA unfiltered apple juice from A. Le Coq**
- Estonia's Best Children's Food – **PÕNN Oat Porridge with plum, blackcurrant and coconut from Salvest**
- Best Product from a Small Enterprise in West-Estonia – **Grass-Fed Beef Boneless Ribeye Steak from Linnamäe Lihatööstus**
- Best Drink from a Small Enterprise in West-Estonia – **Rhubarb-Lavender Functional Drink from Õun Drinks**

- Best Product from a Small Enterprise in West-Estonia, Favourite Vegan Product – **Black Garlic Flower from Must Küüslauk**

In the Estonian Farmers' Union's **Best Farm Food of the Year** competition, the title of the Best Health Product was awarded to **Fermented garlic** from **Vinkymon**.

The competition „Oma Maitse Favourite 2023“ of Estonia's largest food magazine Oma Maitse:

The best children's foods were awarded to **PÕNN Four-Grain Porridge with Apple and Mango**, and **Muuti's Pear-Strawberry Puree with Coconut Drink and Biscuits**, both from **Salvest**. The best hot drinks were awarded to **OA Coffee Experience Cocoa Vanilla** and **OA Coffee Experience Blueberry**.

The Research Centre of Organic Farming of EULS awarded two organic scholarships, one for the best master's thesis and the other for the young scientist's published research article. In his master's thesis, **Karl Egert Sepp** investigated the impact of farming systems on springtails, and **Silva Vilumets** published two research articles focusing on potential alternative methods for managing pests in oilseed rape.

MAHETAIMEKASVATUS

2023. a oli mahemaad kokku 227 741 ha (sh põllumajanduslikku maad 225 256 ha ja karjatatavat mittepõllumajanduslikku maad 2485 ha). Mahepõllumajandusele üleminekuaja oli läbinud 210 153 ha ehk 92% (tabel 1). Võrreldes 2022. a vähenes mahemaa pind 6131 ha ehk 3%.

Teravilja, sh tatart kasvatati 51 672 ha, millest suurima osa, 45% ehk 23 410 ha moodustas kaer. Kaer on ka üks kolmest suurima maheosakaaluga põllukultuurist – kogu Eesti kaera kasvupinnast oli mahe 61%. Kasvupinna poolest järgnesid kaerale 11 463 ha nisu ja 7598 ha rukis (joonis 4). Peamistest teraviljadest suurenes ainsana rukki pind – 37%, teiste teraviljade pinnad võrreldes eelmise aastaga vähenesid. Kõige suurema maheosakaaluga põllukultuur oli tatar, koguni 86% (6003 ha). Eesti kogu teravilja pinnast moodustas maheteravili 13%. Teravilja kasvas 840 ettevõtet, neist 151-l oli teravilja üle 100 ha. Kõige rohkem teravilja kasvatati Tartu, Viljandi ja Võru maakondades.

Kaunviljadest kasvatati peamiselt põldhernest (6168 ha). Kui eelneval aastal kasvatati ka põlduba, siis sellest olid tootjad peaaegu loobunud. **Tehnilis-test kultuuridest** olid suuremate pindadega rüps (4797 ha) ja kanep (3546 ha). Mõlemad pinnad vähenesid, vastavalt 10% ja 59%. Samas oli kanep

põllukultuuridest tatra järel suurima maheosakaaluga, kogu Eesti kanepist kasvatati 78% mahetootmises.

Viljapuu- ja marjaedade pind jäi võrreldes aasta varasemaga pea samaks. Kokku kasvatati puuvilju ja marju (sh maasikat) 2523 hektaril, millest üle poole võttis enda alla astelpaju (1258 ha). Marjadest olid levinumad veel must sõstar (326 ha), mustikas (124 ha), aroonia (72 ha) ja maasikas (38 ha). Kasvatati ka punast ja valget sõstart, jõhvikat, viinamarju, ebaküdooniat jm. Viljapuuadades olid peamiselt õunapuud (471 ha), kasvatati ka ploome, pirne ja kirsse (joonis 4). Üle 10 ha puuvilja ja marjaia pinnaga ettevõtteid oli 45.

Köögivilja kasvatati avamaal 228 hektaril, katmik-aladel 2 hektaril.

Kartulit kasvatati 123 hektaril, see pind võrreldes eelneva aastaga ei muutunud. Kõige suurem kartuli pind ühes ettevõttes oli 28 ha, rohkem kui 1 ha kartulit oli 17 ettevõttes.

Seemnekasvatusega tegeles 46 ettevõtet. Põhiliselt kasvatati teraviljade ja heintaimede seemet.

Rohumaade osatähtsus võrreldes eelneva aastaga ei muutunud, külvikorras olevad lühiajalised rohumaad (mis on ühtlasi vajalikud mullaviljakuse säilitamiseks) moodustasid 20% ning püsirohumaad 41% kogu mahemaast.

ORGANIC PLANT PRODUCTION

In 2023, the total area of organic land was 227,741 hectares (including 225,256 ha of agricultural land and 2,485 ha of non-agricultural grazing land). Of this, 210,153 ha, or 92%, having gone through the conversion period (Table 1). Compared to the previous year, the area of organic land decreased by 6,131 ha, or 3%.

Cereals, including buckwheat, were grown on 51,672 hectares, of which oats accounted for the largest share, 45% or 23,410 ha. Oats also had one of the highest organic shares among crops, with 61% of the total area under oats in Estonia being organic. In terms of area, oats were followed by 11,463 ha of wheat and 7,598 ha of rye (Figure 4). Of the main cereals, only the area of rye increased – by 37%, while the areas of other cereals decreased compared to the previous year. Buckwheat had the highest organic share among crops, with 86% (6,003 hectares). Organic cereals made up 13% of the total cereal-growing area in Estonia. Cereals were grown in 840 holdings, 151 of which had more than 100 ha of cereals.

Among **pulses**, field peas were mainly grown (6,168 ha). Almost all producers had given up on growing field beans. Among **industrial crops**, the largest areas were covered by oilseed rape (4,797 ha) and hemp (3,546 ha). The areas of both decreased by 10% and 59%, respectively. However, hemp had the second-highest

organic share among crops after buckwheat, with 78% of all hemp in Estonia being grown organically.

The area of **fruit and berry orchards** remained almost unchanged compared to the previous year. A total of 2,523 ha was under fruit and berries (incl. strawberries), of which more than half was under sea-buckthorn (1,258 ha). Other common berries included blackcurrant (326 ha), blueberry (124 ha), chokeberry (72 ha), and strawberry (38 ha). Red and white currants, cranberries, grapes, quince, and others were also grown. In orchards, the main fruit trees were apple trees (471 ha), with plums, pears, and cherries also being cultivated (Figure 4). There were 45 holdings with over 10 hectares of fruit and berry orchards.

Vegetables were grown in open fields on 228 ha and in greenhouses on 2 ha.

Potatoes were grown on 123 hectares, an area unchanged from the previous year. The largest potato-growing holding had 28 ha, and 17 holdings had more than 1 hectare of potatoes.

Seed production was carried out by 46 holdings, mainly growing cereal and forage crop seeds.

The proportion of **grasslands** remained unchanged from the previous year, with short-term grasslands in crop rotation accounting for 20% of the total organic area and permanent grasslands for 41%.

Tabel 1. / Table 1.

Mahepõllumajanduslik taimekasvatus Eestis 2022–2023. Allikas: mahepõllumajanduse register /
Organic plant production in Estonia in 2022–2023. Source: The register of organic farming

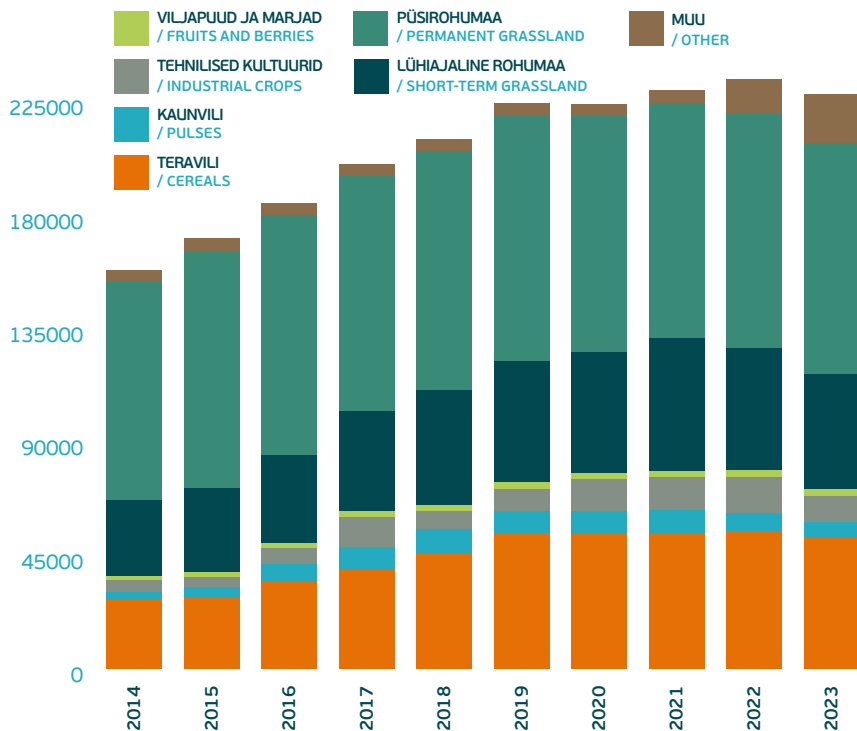
	2022	2023		
	KOKKU / TOTAL (ha)	KOKKU / TOTAL (ha)	Üleminekuaja läbinud / Converted (ha)	Üleminekuajal / In conversion (ha)
Põllumaa / Arable land	135 767	131 288	119 828	11 460
Teravili / Grain	54 398	51 672	47 609	4 063
Kaunvili / Pulses	7 340	6 450	5 970	480
Tehnilised kultuurid, sh maitse- ja ravimtaimed / Industrial crops, incl. herbs	14 222	10 367	9 472	895
Kartul / Potatoes	123	123	112	12
Rühvelkultuurid söödaks / Vegetables for fodder	790	70	70	0
Muud 1-aastased söödakultuurid / Other 1-year fodder crops	3 800	5 260	4 488	772
Lühiajaline rohumaa (kuni 3 a hein- taimed) / Grasslands (up to 3 years)	48 571	45 964	41 678	4 285
Avamaa köögivili / Field vegetables	214	228	201	27
Maasikas / Strawberries	47	38	32	6
Katmikkultuurid / Greenhouses	3,2	2	2	0

	2022	2023		
	KOKKU / TOTAL (ha)	KOKKU / TOTAL (ha)	Üleminekuaja läbinud / Converted (ha)	Üleminekuajal / In conversion (ha)
Lilled ja ehistaimed / Flowers and ornamental plants	1,4	0,1	0,1	0
Kesa / Fallow	4 348	10 132	9 249	883
Seemnekasvatus / Seed production	1 909	982	945	36
Püsikultuurid / Permanent crops	2 485	2 485	2 337	148
Viljapuu- ja marjaaiad (v.a maasikas) / Fruits and berries (except strawberries)	2 485	2 485	2 337	148
Puukool / Nursery	0,4	0,4	0,4	0
Seened / Mushrooms	0,5	0,02	0,02	0,00
Püsirohumaa / Permanent grassland	92 759	91 483	85 679	5 804
Karjatatav mittepõllumajanduslik maa / Grazed non-agricultural land	2 860	2 485	2 308	176
Mahemaa kokku / Total organic area	233 872	227 741	210 153	17 588

Lisaks oli saaduste (marjad, seened jm) korjamiseks mittepõllumajanduslikke korjealasid 2023. a 85 649 ha ja 2022. a 389 724 ha. / In addition, there were wild collection areas 85,649 ha in 2023 and 389,724 ha in 2022.

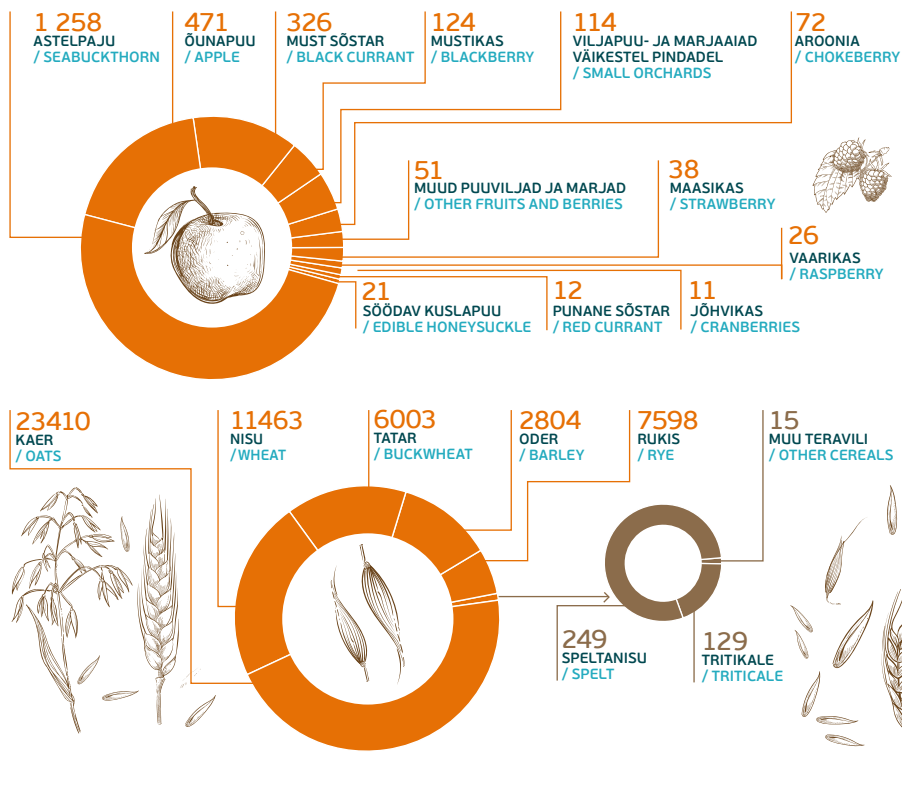
Joonis 3. / Figure 3.

Peamiste kultuurigruppide maheviljeluspindade (sh üleminekuajal olev maa) muutus 2014–2023, ha.
Allikas: mahepõllumajanduse register / Dynamics of organic area (incl. in-conversion land) of main crop groups in Estonia in 2014–2023, ha. Source: The register of organic farming

Joonis 4. / Figure 4.

Puuvilja- ja marjakasvatuse ning teraviljakasvatuse, sh tatra mahepinnad (sh üleminekuajal olev maa) hektarites 2023. a. Allikas: mahepõllumajanduse register / Organic fruits and berries, cereal and buckwheat areas (incl. in-conversion land) in Estonia in 2023, ha. Source: The register of organic farming

MAHELOOMAKASVATUS

Maheloomakasvatuse, sh mesindusega tegeles 2023. a 1057 tootjat (54% mahetootjatest). Juba neljandat aastat jätkus maheloomakasvatajate arvu kahanemise trend, võrreldes eelmise aastaga oli neid 22 võrra vähem.

Eelkõige kasvatati veiseid (2023. a kohapealse kontrolli tulemusel 47 900* looma) ja lambaid (32 598 looma) (tabel 2, joonis 5). 2023. a lõpu seisuga peeti umbes pooli Eesti lihaveiseid ja lambaid mahedana.

Lihaveiste ja ka lihaveisekasvatajate arv on juba mitu aastat püsinud suhteliselt samal tasemel. Maheammlehmi oli siiski veidi vähem kui eelmisel aastal (18 355 looma). Ammlehmade koguarvust oli maheammesid ca 60%. Viimastel aastatel on lihaveiste koguarv Eestis vähenenud, tavatootmises oli vähenemine veelgi suurem. Ammlehmadega ettevõtteid oli 631. Rohkem kui 30 ammlehma oli 174 tootjal, suurimas karjas oli 380 ammlehma (Põlvamaal).

82 ettevõttes peeti kokku 1946 **lüksilehma**. Võrreldes eelmise aastaga nende arv pisut suurenes, kuid kokkuvõttes on lüksilehmi mahetootmises endiselt väga vähe. Rohkem kui 30 lüksilehmaga karju oli 16. Suurimas karjas oli 219 lüksilehma (Hiiumaal), veel neljas karjas oli üle 100 lüksilehma.

Lammaste arv trend on mitmeaastases vaates vähenemise suunas. Ka lambakasvatajaid oli 15 võrra vähem kui eelmisel aastal, 305. Samaselt lihaveistele on Eestis mitu aastat järjest vähenenud ka lammaste koguarv. Rohkem kui 100 mahelambaga ettevõtteid oli 112, suurimas karjas oli 790 looma (Valgamaal).

* Siin ja edaspidi on loomade arvud toodud kohapealse kontrolli seisuga.

Nii kitsekasvatajate kui ka **kitsede** arv vähenes viiendat aastat järjest. Kitsi oli 447, kitsekasvatajaid 37. Suurimas karjas oli 78 looma (Jõgevamaal).

Kodulinde oli 39 206, neist enamik munakanad ja munakanatibud. Võrreldes eelmise aastaga olulist muutust ei toimunud. Munakanu oli 21 788, broilerkanu 4647. Väga vähesel määral peeti ka parte, hanesid, kalkuneid ja pärkanu. Munakanade pidajaid oli sadakond, kuid suurem osa kasvatas neid oma tarbeks, üle 100 munakana oli vaid 28 ettevõttes. Üle 1000 munakana oli neljal ettevõttel, suurimas neist ligi 9000 munakana (Lääne-Virumaal).

Maheseakasvatus ei ole seakatku järel uuesti kasvama hakanud. Sigu peeti kolmes ettevõttes nagu aasta varemgi, kokku kõigest 694 looma.

Küülikuid peeti neljas ettevõttes kokku 396.

Mesilasperede arv ja mesinike arv jäi samale tasemele. Eesti 61 mahemesinikul oli kokku 2646 mesilasperet, mis moodustab Eestis peetavatest mesilasperede arvust vaid 5%. Üle 100 pere oli üheksal ettevõttel, suurimas neist 380 peret (Lääne-Virumaal).

ORGANIC ANIMAL HUSBANDRY

In 2023, 1,057 producers were involved in organic livestock farming, including beekeeping, accounting for 54% of all organic producers. This marked the fourth consecutive year of decline in the number of organic livestock farmers, with 22 fewer than the previous year.

Primarily, cattle (47,900 animals according to on-site inspections in 2023) and sheep (32,598 animals) were reared organically (Table 2, Figure 5). As of the end of 2023, about half of Estonia's beef cattle and sheep were kept as organic.

The number of **beef cattle** and beef cattle farmers has remained relatively stable for several years. However, there were slightly fewer organic suckler cows than the previous year (18,355 animals). The percentage of suckler cows that were organic was ca 60%. In recent years, the total number of beef cattle in Estonia has decreased, with a more significant reduction in conventional farming. There were 631 holdings with suckler cows, 174 of which had more than 30 suckler cows, and the largest herd had 380 suckler cows (in Põlva County).

A total of 1946 organic **dairy cows** were kept on 82 holdings. Their number slightly increased compared to the previous year, but overall, the number of dairy cows in organic production remains very low. There were 16 herds with more than 30 dairy cows. The largest herd had 219 dairy cows (in Hiiu County), while four other herds had more than 100 dairy cows.

The trend for **sheep** numbers has been declining over multiple years. There were 15 fewer sheep farmers than the previous year, totalling 305. Similarly, the total number of sheep in Estonia has decreased for several years. There were 112 holdings with more than 100 organic sheep, with the largest flock having 790 animals (in Valga County).

Both the number of goat farmers and **goats** have been decreasing for the fifth consecutive year. There were 447 goats and 37 goat farmers. The largest herd had 78 animals (in Jõgeva County).

There were 39,206 **domestic poultry**, with the majority being laying hens and pullets. There was no significant change compared to the previous year. There were 21,788 laying hens and 4,647 broilers. There were also small numbers of ducks, geese, turkeys, and guinea fowls. About a hundred producers kept laying hens, but most did so for personal use, with only 28 holdings having more than 100 laying hens. Four holdings had over 1,000 laying hens, with the largest having ca 9,000 laying hens (in Lääne-Viru County).

Organic **pig** farming has not recovered since the outbreak of African swine fever. Pigs were kept in three holdings, just like the previous year, with a total of only 694 animals.

A total of 396 **rabbits** were kept on four holdings.

The number of **bee colonies** and beekeepers remained stable. There were 2,646 bee colonies among 61 organic beekeepers, which accounts for only 5% of the total number of bee colonies in Estonia. Nine holdings had over 100 bee colonies, with the largest having 380 colonies (in Lääne-Viru County).

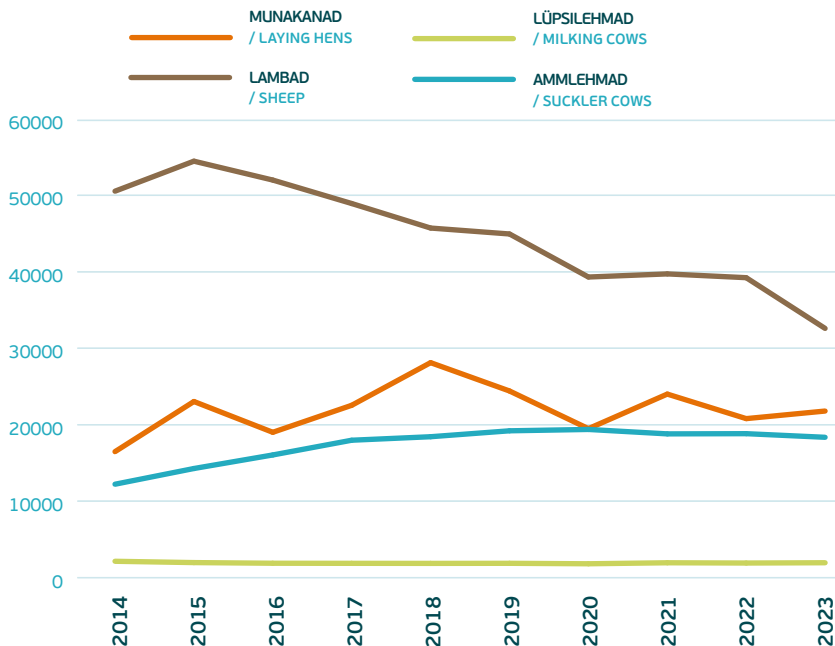
Tabel 2. / Table 2.

Maheloomade arv 2022–2023. Allikas: mahepõllumajanduse register, kohapealse kontrolli seisuga / Number of organic animals in 2022–2023. Source: The register of organic farming, according to on-site inspection data

	2022	2023	2023	2023
	KOKKU / TOTAL	KOKKU / TOTAL	Sh ülemineku- aja läbinud / Incl. converted	Sh ülemineku- ajal / Incl. in conversion
Veised / Cattle	50 971	47 900	46 178	1 722
sh piimalehmad /of which milking cows	1 908	1 946	1 945	1
sh lihaseise ammehmad / of which suckler cows	18 828	18 355	17 738	617
Lambad / Sheep	39 231	32 598	31 490	1 108
Kitsed / Goats	580	447	433	14
Punahirved / Deer	12	14	14	0
Hobused / Horses	1 590	1 440	1 385	55
Sead / Pigs	865	694	694	0
Kodulinnud / Poultry	39 878	39 206	39 130	76
sh munakanad / of which laying hens	20 797	21 788	21 738	50
sh broilerkanad / of which broiler hens	4 284	4 647	4 647	0
Küülikud / Rabbits	282	396	394	2
Mesilased (perede arv) / Bee colonies	2 690	2 646	2 619	27

Joonis 5. / Figure 5.

Mahedalt peetavate loomade arvu muutus 2014–2023. Allikas: mahepõllumajanduse register, kohapealse kontrolli seisuga / Number of organically kept animals in 2014–2023. Source: The register of organic farming, according to on-site inspection data

MAHETOIDU TÖÖTLEMINE

Mahetoodete töötlemisega (sh tapamajad) tegeles 2023. aasta lõpu seisuga 184 ettevõtjat, nende arv vähenes 2022. aastaga võrreldes 12 võrra. Enamik mahetoidu töötlejad on väikesed või väga väikesed ettevõtted. Töötlejatest 73 ehk 40% on mahepõllumajandustootjad, kes tegelevad lisaks tootmisele ka töötlemisega. Samas tegeleb oma toodangu töötlemisega vaid 3,7% mahetootjate koguarvust.

Töödeldi kõiki peamisi tootegruppe – piima, liha, teravilja, marju, puu- ja köögivilju ning maitse- ja ravimtaimi (tabel 3). Kõige rohkem oli puu- ja köögivilja ning marjatoodete töötlejaid, kes valmistavad erinevaid mahlu, nektareid, moose, hoidiseid, koorivad köögivilju jm. Teisel kohal olid jookide, sh alkohoolsete jookide tootjad. Mahedalt toodetakse viina, piiritust, džinni, puuvilja- ja marjaveine, sh siidrit jne. Kategoorias „muud tooted“ on kõige rohkem taimeteede valmistajaid.

Positiivsena saab välja tuua, et kokkuvõttes kasvas töödeldud mahetoodangu maht võrreldes 2022. a märkimisväärselt, kuigi mõnedes kategooriates toimus ka mahtude vähenemine.

Oluliselt suurenesid teraviljatoodete (+32%) ja jookide tootmise mahud (mittealkohoolsed joogid + 48%, alkohoolsed joogid 173%). Liha ja lihatoodete maht suurenes 26,4%. Eelmise aastaga võrreldes enamvähem samas mahus valmistati joogipiima ja piimatooteid, puu- ja köögivilja ning marjatooted (sh mahlad ja nektarid), seenetooted, kondiitritooteid ning kakao- ja kakaotooted.

Vähenesid toiduõlide tootmine (-68%), maitseainete gruppi kuuluvate maitsetaimede ja ürtide töötlemine (-25%) ja taimeteede tootmine (-51%). Vähem valmistati ka imiku- ja väikelastetoite (-30%). Kala 2023. aastal ei töödeldud.

Kuigi töödeldud toodete valik laieneb, on see ikka veel suhteliselt väike, samuti on väikesed tootmismahud. Ka uued mahetöötlejad on enamasti väikesed ja käsitööstuslikud.

2023. a mahetoodete konkursi parimad toidud ja joogid / The best foods and beverages of the organic products competition in 2023

Tabel 3. / Table 3.

Mahetoidu töötlemisega tegelevate ettevõtete arv 2019–2023 tootegruppide kaupa. Allikas: mahepõllumajanduse register / The number of organic processors according to product category 2019–2023. Source: The register of organic farming

Toidugrupp / Product group	2019	2020	2021	2022	2023
Tera- ja kaunviljatooted / Cereal products	25	21	23	19	21
Piimatooted / Dairy products	9	11	10	12	11
Pagari-, kondiitri- ja makaronitooted / Bakery products, confectionery, pasta	17	13	15	14	11
Liha, lihatooted / Meat, meat products	16	18	19	22	19
Tooted puu- ja köögiviljadest, kartulist, marjadest, sh metsamarjadest, seentest / Vegetable, potato, fruit and berry (incl. forest berries), mushroom products	50	71*	70	74	68
Õlid / Oils	11	11	13	12	10
Kalatooted / Fish products	0	1	1	1	1
Joogid / Beverages	55	32*	34	39	33
Muud tooted (valmistoidud, kakao- ja kakaotooted, kastmed, maitseained/maitsetaimed ja vürtsid, teed, kohv, toidulisandid, äädikas, meetooted, vetikatooted, idandid, pärm, puljong, kuivatatud puuviljad, pähkli- ja seemnesegud jne) / Other products (prepared foods, cacao and cacao products, sauces, seasonings, tee, coffee, food supplements, vinegar, honey products, algae products, sprouts, yeast, broth, dried fruits, nut and seed mixtures, etc.)	57	54	53	58	64
Ettevõtteid kokku**/ Total**	175	185	195	196	184

* Ettevõtete arvu suur muutus 19/20 on tingitud sellest, et mahlad on nüüd liigitatud grupist „Joogid“ gruppi „Tooted puu- ja köögiviljadest, kartulist, marjadest, sh metsamarjadest, seentest“ / The significant change in the number of processors is because juices have now been reclassified from the group „Beverages“ to the group „Vegetable, potato, fruit and berry (incl. forest berries), mushroom products“.

** Mitmed ettevõtted töötlevad 2–3 tootegruppi / Several processors process 2–3 product categories

PROCESSING OF ORGANIC FOOD

By the end of 2023, there were 184 businesses involved in the processing of organic products (including slaughterhouses), a decrease of 12 compared to 2022. Most of organic food processors are small or very small companies. Out of the processors, 73, or 40%, are organic farmers who engage in processing in addition to primary production. However, only 3.7% of the total number of organic producers process their own products.

All major product groups were processed – milk, meat, cereals, berries, fruits, vegetables, and culinary and medicinal herbs (Table 3). The largest number of processors dealt with fruit, vegetable, and berry products, producing various juices, nectars, jams, preserves, and peeled vegetables. Beverage producers, including alcoholic drinks, were the second largest group. Organic beverages produced include

vodka, spirits, gin, fruit and berry wines, cider, and more. In the “other products” category, herbal tea producers were the most numerous.

A positive note is that the overall volume of processed organic products increased significantly compared to 2022, although some categories saw a decrease in volume.

There was a substantial increase in the production volumes of cereal products (+32%) and beverages (non-alcoholic drinks +48%, alcoholic drinks +173%). The volume of meat and meat products increased by 26.4%. The production volumes of drinking milk and dairy products, fruit and vegetable products (including juices and nectars), mushroom products, confectionery, and cocoa and cocoa products remained roughly the same.

However, there were declines in the production of edible oils (-68%), processing of herbs and spices (-25%), and production of herbal teas (-51%). There was also a decrease in the production of baby and toddler foods (-30%). No fish was processed in 2023.

Although the range of processed products is expanding, it is still relatively small, and production volumes remain modest. New organic processors are mostly small-scale and artisanal.

2023. a parima mahetoote konkursil osalenud tooted
/ Products from the best organic product competition in 2023

MÄRGISTAMINE / LABELLING

Euroopa Liidu mahepõllumajanduse logo.
ELi logo kasutamine on kohustuslik
müügipakenditel / The EU organic label.
The use of the EU organic label is compulsory
on packaged products

Eesti riiklik mahepõllumajandusele viitav märk.
Märgi kasutamine on vabatahtlik /
The Estonian national organic label;
the usage of the label is voluntary

Eesti riiklik mahetoitlustamisele viitav märgistus olenevalt toitlustusasutuses kasutatava
mahetooraine osakaalust koguses või hinnas (20–50%, 50–80% või 80–100%) /
Estonian national organic labelling for caterers depending on the proportion of organic raw
materials used, either by quantity or price (20–50%, 50–80% or 80–100%)

MAHETOIT TOITLUSTUSES

Mahetoitlustusele ELis ühtseid nõudeid ei ole, seega on riikidel võimalik kehtestada riigisisesed nõuded. Eesti mahetoitlustuse nõuded rakendusid 2009. a. Arvepidamise keerukus kuigipalju huvilisi aga ei toonud ning 2017. a töötas Maaeluministeerium Skandinaavia maade eeskujul välja lihtsustatud arvepidamisega toitlustuse ökomärgi nõuded. Toitlustuse ökomärgi kolmeastmeline märgistus näitab, et koguses või hinnas (toitlustaja enda valikul) arvatud mahetooraine osakaal on kas 20–50%, 50–80% või 80–100% (vt märk lk 39).

Mahetoidule viitavad toitlustusettevõtted peavad olema sellest teavitanud. See tähendab, et PTAle on esitatud avaldus ning järgitakse vastavaid mahetoitlustuse nõudeid.

2023. a lõpu seisuga oli PTAd mahetooraine kasutamisest teavitanud 174 toitlustuskohta, 2022. a oli neid 124 ja 2021. a 61, seega on kahel viimasel aastal mahetoitlustajaid hulgaliselt lisandunud. Toitlustuse ökomärgi kasutas 2023. a 160 (2022. a 112; 2021. a 44) toitlustuskohta. Esimese astme (20–50% toorainest mahe) ökomärk oli 127, 50–80% ökomärk 29 ning 80–100% ökomärk 4 toitlustuskohal.

Kohvikute ja restoranide huvi mahetoidu vastu vähenes seoses COVID-19 poolt põhjustatud raske olukorraga toitlustussektoris ja on siiani väga väike,

mahetoitlustusest teavitanuid on nende hulgas vaid 21. Valdava osa teavitatud mahetoidu pakkujatest moodustavad koolid ja lasteaiad. 2018. a oli neid kolm, 2019. a 18, 2020. a 25, 2021. a 46, 2022. a 109 ja 2023. a juba 153 toitlustuskohta. 2022. a alanud hüppelise kasvu üks olulisi põhjusi on 2022. a septembrist Maaeluministeeriumi algatusel makstav riiklik haridusasutustes mahetoidu pakkumise toetus. Toetust saavad haridusasutuste pidajad nende haridusasutuste eest, kus kalendrikuus valmistatakse toitu vähemalt 20% ulatuses mahetoorainest ning sellest on PTAd teavitatud. 2023. a eest maksti toetust 1,32 mln eurot. Lapsi oli neis koolides-lasteaedades kokku 50 000, ehk ligi 20%-le Eesti kooliõpilastest ja lasteaialaestest pakuti osaliselt mahetoitu. 2024. a eelarve on suurem ja on loota, et toetusega jätkatakse ka järgmistel aastatel. Mahetoidu eduloole haridusasutustes aitasid kaasa ka mitmesugused teavitusüritused ja nõustamine.

Suur osa mahetoitu pakkuvatest koolidest ja lasteaedadest on Tartu linnas. Tartu arengukavasse kirjutati 2017. a maheda ja tervisliku toidu eelistamine linna allasutustes ja linna korraldatavatel üritustel. 2018. a hakati koolide ja lasteaedade toitlustushangetes mahetooraine eest andma lisapunkte ning alates 2020. a on vähemalt 20% mahetoorainet toitlustushangetes juba nõutud. 2022. a lõpuks olid kõik Tartu linnale kuuluvad

koolid ja suurem osa lasteaedadest mahetoitlustuse ökomärgiga ning 2023. a lõpuks oli munitsipaalkoolides mahetooraine osakaal juba 50–80%. Lisaks pakuvad mahetoitu ka mitu Tartu linna erakooli. Kokku oli 2023. a lõpuks mahetoitlustusest teavitanud 54 Tartu haridusasutust.

Suur huvi mahetoidu vastu on ka Võrumaal. Võru maakonna omavalitsused, SA Võrumaa Arenduskeskus ja MTÜ Setomaa Liit sõlmisid 2020. a septembris hea tahte kokkuleppe, mille raames seati eesmärk, et aastaks 2024 on Võru maakonna haridusasutustes pakutava toidu toorainest vähemalt 20% mahe. Selle eesmärgi nimel on ka jõudsalt tööd tehtud ja mitmete projektide toel oli 2023. a lõpus 26 sööklal toitlustuse ökomärk, osade koolide sööklad toitlustavad ka kooli juurde kuuluvat lasteaeda. Setomaa Liidu ja Võrumaa Arenduskeskuse initsiatiivil on käivitatud mitmed uued tegevused ja projektid, mille eesmärk on mahetoidu laiemale pakkumisele kaasa aidata. Plaanis on rajada aiasaaduste väärinduskeskus, mis aitaks parandada maheaiandussaaduste ja -kartuli kättesaadavust piirkonnas.

2023. a lisandus mahetoitu pakkuvaid haridusasutusi ka mujale, nt aasta lõpu seisuga oli neid Harjumaal (k.a Tallinnas) 27, Lääne-Virumaal 10 ja Valgamaal 7.

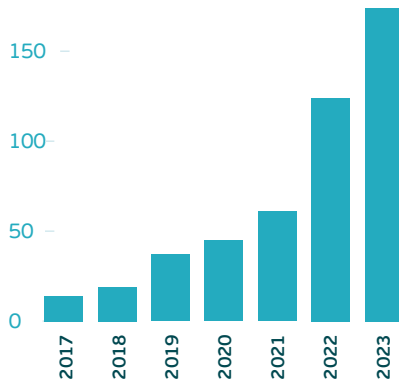
Kõik mahetooraine kasutamisest teavitanud toitlustuskohad on leitavad [PTA järelevalve infosüsteemist](#), valides käitlemisvaldkonnaks mahetoitlustamise.

Toitlustajaid, kelle köögist võib leida mahetoorainet, on küll eeltoodust palju rohkem, kuid nad pole sellest teavitanud ega tohi seega mahedale viidata. Toitlustuse ökomärgi puhul on arvepidamine küllaltki lihtne, kuid paljudel toitlustajatel pole mahetoidu osakaal ökomärgi jaoks piisav (vähemalt 20%) ja teisi viitamisvõimalusi peavad nad liiga bürookraatlikeks.

Mahetoitlustuse edendamiseks korraldati 2023. a toitlustajatele Maaeluministeeriumi tellimisel palju infoüritusi, seda on tehtud ka muude projektide raames. Korraldajaks oli peamiselt Mahepõllumajanduse Koostöökogu, aga ka Võrumaa Arenduskeskus ja Setomaa Liit.

Joonis 8. / Figure 8.

Mahetoitlustajate arv aastatel 2017–2023 /
Number of organic caterers 2017–2023

ORGANIC FOOD IN CATERING

There are no unified EU requirements for organic catering, so countries can establish their own national regulations. Estonia's organic catering requirements were implemented in 2009. However, the complexity of record-keeping deterred many interested parties, so in 2017, the Ministry of Rural Affairs developed simplified requirements for an eco-label for catering, inspired by Scandinavian countries. The three-tier eco-label indicates that the percentage of organic ingredients, calculated either by quantity or cost (at the choice of the caterer), is either 20-50%, 50-80%, or 80-100% (see label on page 39).

Catering businesses that refer to organic food must notify the Agricultural and Food Board (PTA) by submitting an application and following the relevant organic catering requirements. By the end of 2023, 174 kitchens had declared that they were providing organic food, compared to 124 in 2022 and 61 in 2021, showing a significant increase in organic caterers over the past two years. In 2023, 160 of these caterers used the eco-label (122 in 2022). The first-tier eco-label (20-50% organic ingredients) was used by 127 caterers, the second tier (50-80%) by 29, and the third tier (80-100%) by 4 caterers.

Interest in organic food among cafes and restaurants decreased due to the challenges posed by COV-

ID-19 in the catering sector and remains very low, with only 21 among them reporting organic catering. The majority of notified organic food providers are schools and kindergartens: in 2018, there were 3, in 2019, 18, in 2020, 25, in 2021, 46, in 2022, 109, and by 2023, 153 of them. One of the main reasons for the surge in 2023 was the introduction of the national support system for organic food provision in educational institutions, initiated by the Ministry of Rural Affairs in September 2022. The support is paid to the owners of schools and kindergartens that use at least 20% organic ingredients in the preparation of their food in a calendar month and have notified the Agriculture and Food Board of this.

In 2023, €1.32 million was paid in support. These funds benefitted 50,000 children in various schools and kindergartens. Consequently, approximately 20% of Estonian school and kindergarten children were offered some organic food. The 2024 budget is larger, and it is hoped that the support will continue in the coming years. Various information events and consultations have also contributed to the success of organic food in educational institutions.

A large proportion of schools and kindergartens offering organic food are in Tartu. In 2017, Tartu's development plan included a preference for organic

and healthy food in municipal institutions and events organized by the city. In 2018, extra points were given for organic ingredients in school and kindergarten catering tenders, and since 2020, at least 20% organic ingredients have been required in these tenders. By the end of 2022, all schools and most kindergartens owned by the city of Tartu had the organic catering eco-label, and by the end of 2023, the share of organic ingredients in municipal schools was already 50-80%. Several private schools in Tartu also offer organic food. By the end of 2023, 54 educational institutions in Tartu had notified about organic catering.

Võru County has also shown great interest in organic food. The local governments of Võru County, the Võru County Development Centre and the NGO Setomaa Union signed a goodwill agreement in September 2020, which set the goal that by 2024 at least 20% of the food offered in educational institutions in Võru County will be organic.

Much work has been done towards this goal, and with the support of various projects, 26 canteens had the organic catering eco-label by the end of 2023, with some school canteens also catering to attached kindergartens. New initiatives and projects launched by the Setomaa Union and the Võru County Development Centre aim to expand the availability of organic food. Plans include establishing a centre for the processing of horticultural produce to improve the availability of organic vegetables and potatoes in the region.

In 2023, other regions also saw an increase in educational institutions offering organic food. By the end of the year, there were 27 in Harju County (including Tallinn), 10 in Lääne-Viru County, and 7 in Valga County.

All the catering establishments that have notified the use of organic raw materials can be found on the [Agricultural and Food Board monitoring information system website](#), by selecting organic catering as the handling sector.

There are many more caterers who use organic ingredients, but they have not notified the Agriculture and Food Board about this and are therefore not allowed to refer to organic food. For the catering eco-label, the accounting is straightforward, but many caterers do not have a sufficient percentage of organic food for the eco-label (at least 20%) and find other reference options too bureaucratic.

To promote organic food use in catering, the Ministry of Rural Affairs ordered numerous information events for caterers in 2023, also carried out through other projects. These events were mainly organized by the Organic Farming Platform, as well as the Võru County Development Centre and the Setomaa Union.

MAHETOIDU TURUSTAMINE

Viimased mahetoidu müügikäibe andmed on 2022. a kohta. Kui 2021. a suurenes võrreldes aasta varasemaga mahetoidukaupade jaeturu maht Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) hinnangul üle 20%, siis 2022. a oli suurenemine vaid 6%. Statistikaameti andmetel suurenes kõigi toidukaupade jaemüük protsentuaalselt rohkem kui mahetoidu müük, mistõttu mahetoidu osakaal võrreldes aasta varasemaga kahjuks hoopis vähenes.

Mahepõllumajanduse registris oli 2023. a 283 turustamisega tegelevat ettevõtet (hulgi- ja jaemüüjad, importijad), 2022. a oli neid 305. Lisaks neile on terve hulk jaemüüjaid, kes müüvad ainult pakendatud mahetoitu ning seega registris olema ei pea, mistõttu puudub ülevaade nende arvust. Eesti mahetoodangut müüakse koduturu kõrval ka teistesse riikidesse.

Mahetoidukaupade jaeturu maht oli EKI hinnangul vähemalt 98 miljonit eurot, mis moodustas kõigi toidukaupade jaeturumahust ca 4,6% (2021. a 5%, 2020. a 4,3%). Sealhulgas oli kodumaiste mahetoidukaupade ja -jookide müügikäibe mahetootjate ja -käitlejate küsitluse põhjal (koos otsemüügiga) 29,4 miljonit eurot. 2022. a oli Eesti mahetoidu turuosaga toidukaupade jaeturul Euroopas kaheksandal kohal. 2023. a kohta on keeruline hinnangut

anda, sest andmete kogumine alles käib. Ettevõtjate hinnangud on pigem konservatiivsed.

Jätakuvalt on suur osa turul olevatest mahetoodetest sisse toodud teistest Euroopa riikidest, samas on suurenenud ka kodumaiste mahetoodete sortiment. EKI viimased andmed on 2021. a kohta, mil vaatluse ajal oli jaekaubanduses müügil vähemalt 2067 kodumaist toodet. Kahjuks muutus 2022. a sortimendivaatluse metoodikat ja võrreldavaid tulemusi 2022. a ja 2023. a kohta ei kogutud.

Järjest rohkem müüakse mahetoitu suurtes toidupoodides. Valiku mahetooteid leiab kõigi poekettide suurematest poodidest, Tallinna ja Tartu Kaubamajast, Stockmannist jm. Poekettidest on suurima kodumaise mahekauba valikuga olnud Rimi koos oma Talu Toidab müügialadega. Mahetoiduga kauplevaid spetsialiseerunud poode on ligi 40, neist pooled Tallinnas ja Harjumaal. Selliseid poode leidub ka enamikus maakonnakeskustes ja mujalgi. Suurima kodumaiste mahetoodete valikuga kauplus oli EKI andmetel 2021. a Ökosahver Tallinnas. Suurima poodide arvu ja müügikäibega maheturustaja oli Biomarket, neil oli üheksa poodi. On ka mitmeid ainult internetis toimivaid poode.

Viimased andmed mahetoidu ekspordi kohta pärinevad EKI uuringust 2022. a kohta. Mahetooteid eks-

porditi maheviitega ca 41 mln euro väärtuses, mis on 42% rohkem kui 2021. a (29 mln). Ekspordikäibe kasv tulenes peamiselt taimse toodangu ekspordi tõusu arvelt, millele aitas enim kaasa teravilja ja õlikultuuride ning külmutatud marjade ekspordikäibe kasv. Loomsete saaduste ja loomade osa moodustab maheviitega ekspordist vaid 7,5%. 2022. a eksporditi ELi siseselt ja kolmandatesse riikidesse vähemalt 72 Eesti mahetootja ja -käitleja toodangut. 2022. a oli eksportivaid ettevõtteid rohkem kui aasta varem. Lisaks maheviitega ekspordile müüdi Eestist välja ligi 6 mln euro eest maheloomi v loomset toodangut ilma maheviiteta ehk tavatoodanguna. Valdava osa sellest moodustasid elusveised. Positiivsena saab märkida, et ilma maheviiteta müüdnud mahetoodangu osa võrreldes 2021. a vähenes ning maheliha ja -liha-toodete ekspordimaht suurenes enam kui veerandi võrra ja mee- ja meetoodete ekspordimaht veidi üle kahe korra. Töödeldud toodete osakaal ekspordis oli 2022. a 36%, mis on väiksem kui 2021. a, mil see oli 41%.

2023. a ekspordimahtude kohta on keeruline hinnangut anda, sest sarnaselt jaeturule oli siingi nii neid, kelle mahud suurenesid, kui ka neid, kelle mahud vähenesid ja ka neid, kes enam ei ekspordid.

Peamised mahetoidu ostupõhjused olid EKI 2022. a uuringu põhjal selle tervislikkus (49% viimase aasta jooksul ostnutest), toodete kodumaisus/päritolu lähipiirkonnast, maitse meeldivus, mahetootmise põhimõtte meeldivus, soov toetada mahetootjaid ja tootmise keskkonnasõbralikkus. Vähemalt kord nädalas ostis mahetoitu 9% vastanuist (2020. a 13%), 1–3 korda kuus 22% (2020. a 18%). 18–29-aastased noored otsisid teiste vanusegruppidega võrreldes rohkem mahetoitu, vähemalt kord nädalas ostjaid oli 22%, 1–3 korda kuus ostjaid 32%. Kõige vähem ostjaid oli 65 ja sellest vanemate inimeste seas. Üks olulisi takistusi mahetoidu ostmisel on selle kõrgem hind. Tuleb aga märkida, et lisaks tootmisviisi erinevusest tulenevale hinnalisale on selle oluliseks põhjuseks toodangu väikestest mahtudest ja tihti ka käsitöenduslikust töötlemisest tulenev kõrgem omahind. Mahetoodete hinnalisa võrreldes tavatoodetega sõltub suurel määral tootegrupist. Suurem osa mahetooteid on tavatoodetest küll kallimad, kuid võib leida ka sarnase või isegi odavama hinnaga tooteid (nt lihaveiseliha tooted, maitsestatamata jogurt, mitmed taimeteed). Kõige suurem oli mahe- ja tavatoodete hinnaerinevus köögiviljadel.

ORGANIC FOOD IN THE MARKETPLACE

The latest data on organic food sales turnover is from 2022. While the volume of the organic food retail market in Estonia increased by more than 20% in 2021 compared to the previous year, the growth was only 6% in 2022, according to the Estonian Institute of Economic Research (EKI). According to Statistics Estonia, the retail sales of all food products increased at a higher rate than the sales of organic food, resulting in a decrease in the share of organic food compared to the previous year.

In 2023, there were 283 operators involved in the marketing of organic products (wholesalers, retailers, importers) registered in the Organic Farming Register, around the same as in 2022. In addition, many retailers sell only packaged organic food and therefore do not need to be registered, making it difficult to track their numbers. In addition to the domestic market, Estonian organic products are also sold to other countries.

According to EKI, the retail market volume of organic food products was at least €98 million, representing about 4.6% of the total food retail market (5% in 2021, 4.3% in 2020). The sales turnover of domestic organic food products and beverages (in-

cluding direct sales) was €29.4 million, based on a survey of organic producers and processors. In 2022, Estonia ranked eighth in Europe in terms of the market share of organic food products. It is difficult to estimate the figures for 2023 as data collection is still ongoing, but businesses are generally conservative in their estimates.

A significant portion of the organic products on the market are imported from other European countries, although the range of domestic organic products has also increased. The latest data from EKI is from 2021, during which at least 2,067 domestic products were available in retail. Unfortunately, the methodology for assessing the assortment changed in 2022, so comparable results for 2022 and 2023 were not collected.

Organic food is increasingly being sold in large supermarkets. A selection of organic products can be found in the larger stores of all retail chains, as well as in Tallinn and Tartu Department Stores, Stockmann, and others. Rimi, with its Talu Toidab sales areas, had the largest selection of domestic organic products. There are about 40 specialized organic food stores, with half of them located in Tallinn and Harju County. Such stores can also be found in most county centres

and elsewhere. According to EKI, Õkosahver in Tallinn had the largest selection of domestic organic products in 2021. Biomarket, with nine stores, had the largest number of stores and sales turnover. There are also several online-only stores.

The latest data on organic food exports come from an EKI survey for 2022. Organic products were exported with an organic label worth approximately €41 million, an increase of 42% compared to 2021 (€29 million). The growth in export turnover was mainly due to the increase in exports of plant products, particularly cereals, oil crops, and frozen berries. Animal products and livestock accounted for only 7.5% of organic exports. In 2022, at least 72 Estonian organic producers and processors exported their products both within the EU and to third countries. There were more exporting companies in 2022 than the previous year.

In addition to exports with an organic label, approximately €6 million worth of organic animals or animal products were sold without an organic label, i.e., as conventional products. The majority of this consisted of live cattle. Positively, the share of organic products sold without an organic label decreased compared to 2021, while the export volume of organic meat and meat products increased by more than a quarter, and the export volume of honey and honey products more than doubled. Processed products accounted for 36% of exports in 2022, down from 41% in 2021.

It is difficult to estimate the export volumes for 2023 as there were both increases and decreases, and some companies stopped exporting altogether.

According to the 2022 survey (EKI), the main reasons for buying organic food were its healthiness (49%), the products local authenticity, the pleasant taste, the pleasantness of the principles of organic production, the desire to support organic producers, and the environmental friendliness. 9% of consumers (compared to 13% in 2020) bought organic food once a week or more, and 22% 1–3 times a month (18% in 2020). Young people aged 18–29 bought more organic food compared to other age groups, 22% bought at least once a week, 32% bought 1–3 times a month. The fewest buyers were among people 65 and older.

One of the main obstacles to buying organic food is its higher price. In addition to the price premium due to the different production methods, the higher cost is also due to small production volumes and often artisanal processing. The price premium of organic products compared to conventional products varies significantly by product group. Most organic products are more expensive than conventional ones, but there are also similar or even cheaper organic products (e.g., beef products, plain yogurt, several herbal teas). The largest price difference between organic and conventional products is found in vegetables.

ÕIGUSAKTID JA KONTROLL

Mahepõllumajanduse põhinõuded on kogu Euroopa Liidus ühesugused, valdkonda reguleerivad ELi määrused. Lisaks reguleerivad Eestis mahepõllumajandust mahepõllumajanduse seadus ja selle rakendusaktid, kus täpsustatakse põhiliselt kontrolli ja märgistamisega seotut ning on kehtestatud nõuded maheitoitlustamisele.

2018. a võeti vastu uus Euroopa Liidu mahepõllumajanduse määrus (EL) 2018/848, mis rakendus 1. jaanuaril 2022. Väga suuri muudatusi enamikule tootjatele seoses uue määрус rakendamisega ei kaasnenu. Siiski võib välja tuua, et mõned erandid lõppesid (nt muna-kanadele kuni 5% ulatuses mittemaheproteiinsööda andmine) või on nende kasutamine rangemalt reguleeritud (nt mittemaheloomade toomine ettevõttesse). Lisaks tõi uus määrus kaasa täiendavat bürokraatiat nii järelevalveasutusele kui ka mahetootjatele.

Eestis kehtib mahepõllumajanduse riiklik kontroll-süsteem: kuni 2020. a lõpuni kontrollis põllumajandus-tootjaid Põllumajandusamet, toidu ja sööda töötlejaid, turustajaid (sh import) ja toitlustajaid Veterinaar- ja Toiduamet. 2021. a ühinesid nimetatud ametid Põllumajandus- ja Toiduametiks (PTA), seega on kogu mahেকontroll ühe ameti haldusalas.

Mahepõllumajandusega tegeleda soovija, nii põllumajandus-tootja, töötleja kui ka turustaja, peab taotlema PTAlt ettevõtte tunnustamist. Maheitoitlustus-

ettevõtte ja väikeses koguses pakendamata mahetooteid turustav ettevõtte ei pea olema tunnustatud, piisab teavitamisest. Tunnustatud ja teavitatud ettevõtted kantakse mahepõllumajanduse registrisse.

Maheettevõtteid kontrollitakse üldjuhul kohapeal üks kord aastas, teatud juhtudel on võimalik ka kontroll üle aasta. Lisaks korralisele kontrollile tehakse ka riskipõhiseid ja etteteatamata kontrole ning toodangu võetakse kontrollproove. Kui avastatakse nõuete rikkumine, on võimalik teha ettekirjutus, määrata sunniraha, keelata toodangu mahedana märgistamine, nõuda üleminekuaja uuesti alustamist või tunnistada ettevõtte tunnustamise otsus kehtetuks.

Igal aastal väljastatakse ettevõttele sertifikaat, mis on aluseks toodangu müügil. TRACES süsteemis väljastatud maheettevõtete sertifikaadid on leitavad **ELi maheettevõtete sertifikaatide andmebaasis**.

PTA veebileht leiab nii viited **ELi määrustele ja Eesti õigusaktidele** kui ka **Mahepõllumajanduse registri**. Registrist saab teha iga ettevõtte kohta väljavõtted, kust on näha, milliseid kultuure kui suurel pinnal kasvatatakse ja milliseid loomi kui suurel arvul peetakse.

Mahetootjatele on koostatud määrustest tulenevate nõuete koondamiseks ja selgitamiseks juhendmaterjal **“Mahepõllumajanduse nõuete selgitus tootjale 2023”**.

LEGISLATION AND INSPECTION

The basic rules for organic farming are uniform in all European Union member states and they are laid down in the EU regulations. At the national level, organic farming is regulated by the Estonian Organic Farming Act and its implementing acts. Estonian legislation mainly specifies matters related to control and labelling and set requirements for organic catering.

In 2018, a new EU Regulation (EU) 2018/848 on organic farming was adopted, which was implemented from 1st of January 2022. For most producers, the implementation of the new regulation did not bring significant changes. However, it can be noted that some exceptions ended (e.g., allowing up to 5% non-organic protein feed for laying hens) or their use is now more strictly regulated (e.g., bringing non-organic animals into the holding). Additionally, the new regulation brought extra bureaucracy for both the inspection body and organic producers.

Estonia has a state-run organic farming inspection system. Until the end of 2020, the supervision of organic farm production was the responsibility of the Agricultural Board, while organic food and feed processing, marketing (including importing) and catering were the responsibility of the Veterinary and Food Board. In 2021, these agencies merged to form the Food and Agriculture Board (AFB), so all organic operators remain under the supervision of one agency.

The basis for certification is an application for approval submitted to the AFB. Caterers present to the AFB their notification. Organic farms are generally inspected on-site once a year, although in certain cases, inspections can occur every two years. In addition to regular inspections, risk-based and unannounced inspections are also conducted, and samples are taken from the production for control purposes. If a violation of requirements is discovered, it is possible to issue a precept, impose a fine, prohibit the labelling of production as organic, require the restart of the conversion period, or a decision to revoke approval may be taken.

Every year, a certificate is issued to the organic operator, which serves as the basis for the sale of their organic production. Certificates issued in the TRACES system can be found in the [EU organic operators certificates database](#).

The PTA website provides references to [EU regulations and Estonian legislation](#), as well as the [Organic Farming Register](#). From the register, extracts can be made for each operator, showing which crops are grown on what area and which animals are kept in what numbers.

A guidebook for organic producers, [“Guidelines of Organic Farming Requirements for Producers 2023,”](#) has been prepared.

MAHEPÕLLUMAJANDUS ARENGUKAVADES JA PROGRAMMIDES

Esimene mahepõllumajanduse arengukava tehti aastateks 2007–2013, sellele järgnes arengukava aastateks 2014–2020. 2023. a valmis mahepõllumajanduse edendamise tegevuskava 2023–2030. Kavad on valminud Põllumajandusministeeriumi/ Maaeluministeeriumi/Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi juhtimisel, lisaks maheorganisatsioonidele on olnud kaasatud ka paljud teised põllumajanduse ja maaeluga seotud organisatsioonid.

Mahepõllumajanduse edendamise tegevuskava 2023–2030 eesmärk on edendada mahepõllumajanduse arengut Eestis, aidates seeläbi kaasa mahepõllumajandusliku tootmise ja töötlemise laiendamise, suurendada kohaliku mahetoidu tarbimist, tõsta riigisisest koostöövõimet ning edendada rahvusvahelist konkurentsivõimet. Tegevuskava meetmed on struktuurilt jaotatud kolmeks sambaks (tootmine ja töötlemine; tarbimine ja nõudlus; eksport) ning igal neist on omad eesmärgid (joonis 9).

2019. a koostati „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava aastani 2030“ (PÕKA), kus mahevaldkond on mitmes kohas välja toodud:

plaanitakse toetada keskkonnasõbralikke praktikaid, sh mahetootmist, nähakse ette mahetoodangu ekspordi olulist kasvu, plaanitakse suurendada mahetoidu tarbimist. Neist viimane on ka kirjas ainsa otseselt mahedat puudutava mõjumõõdikuna – 2030. a on Eestis vähemalt 20% inimesi, kes tarbivad regulaarselt mahetoitu.

ELi ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) strateegiakava 2021–2027 rakendus 2023. a. Selles sätestatud mahepõllumajanduse eesmärgid ja toetusmäärad jäid väga piiratud üldise eelarve tõttu kahjuks palju väiksemateks kui sektori arenguks vaja oleks.

Mahepõllumajanduse arendamisega seotud tegevusi viisid mitmed organisatsioonid ellu nii Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kui ka muude allikate toel.

Arengukavad ja programmid on leitavad
Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi
veebilehelt.

Joonis 9.

Mahepõllumajanduse edendamise tegevuskava aastateks 2023–2030

I samm

Maheootmise ja -töötlemise edendamine

Maheootmine laieneb ja mahepõllumajanduse kogutoodang suureneb.

Mahevesiviljeluse osakaal suureneb.

Kutse- ja kõrgharidusasutustes saab omandada pädevust mahepõllumajanduses.

Mahepõllumajandust arendatakse kestlikumaks ja konkurentsivõimelisemaks tegusa teadusloome ja laialdase teadmussuure naja.

Peaeesmärk aastaks 2030: Mahepõllumajanduse kogutoodangu rahalise väärtuse osakaal Eesti põllumajanduse kogutoodangust moodustab 14%.

II samm

Maheotidu tarbimise edendamine ja nõudluse suurendamine

Üha enamad kohalikud tarbijad teavad, mis on maheotit, ning ostavad seda.

Maheotit jõuab haridusasutuste kaudu üha enamaste laste toidulauale.

Peaeesmärk aastaks 2030: 20% Eesti tarbijatest ostab regulaarselt maheotitu.

III samm

Maheeksporti edendamine

Suureneb maheootode eksportikäive ning selle osakaal kogu toidukaupade eksportikäibes.

Kasvab töödeldud maheootode eksportikäibe osakaal kogu maheootangu eksportikäibes.

Kasvab Euroopa Liidu välistesse riikidesse eksportitavate maheootode osakaal.

Peaeesmärk aastaks 2030: Maheootode eksportikäive kasvab 80 mln euron.

DEVELOPMENT PLANS AND PROGRAMMES

The first Organic Farming Development Plan was created for the years 2007–2013, followed by a plan for 2014–2020. In 2023, the Estonian Organic Farming Action Plan for 2023–2030 was completed (see Figure 10). These plans were developed under the leadership of the Ministry of Agriculture/Ministry of Rural Affairs/Ministry of Regional Affairs and Agriculture, with the involvement of organic organizations and many other agriculture and rural development organizations.

The goal of the **Estonian Organic Farming Action Plan for 2023–2030** is to promote the development of organic farming in Estonia, thereby contributing to the expansion of organic production and processing, increasing the consumption of local organic food, enhancing domestic cooperation, and improving international competitiveness. The measures of the action plan are structurally divided into three pillars, each with its own objectives (Figure 10).

The Estonian Agriculture and Fisheries Strategy 2030 was prepared in 2019, the organic sector is addressed in several places. It is planned to support environmentally friendly practices, including organic production, it is planned to increase organic food

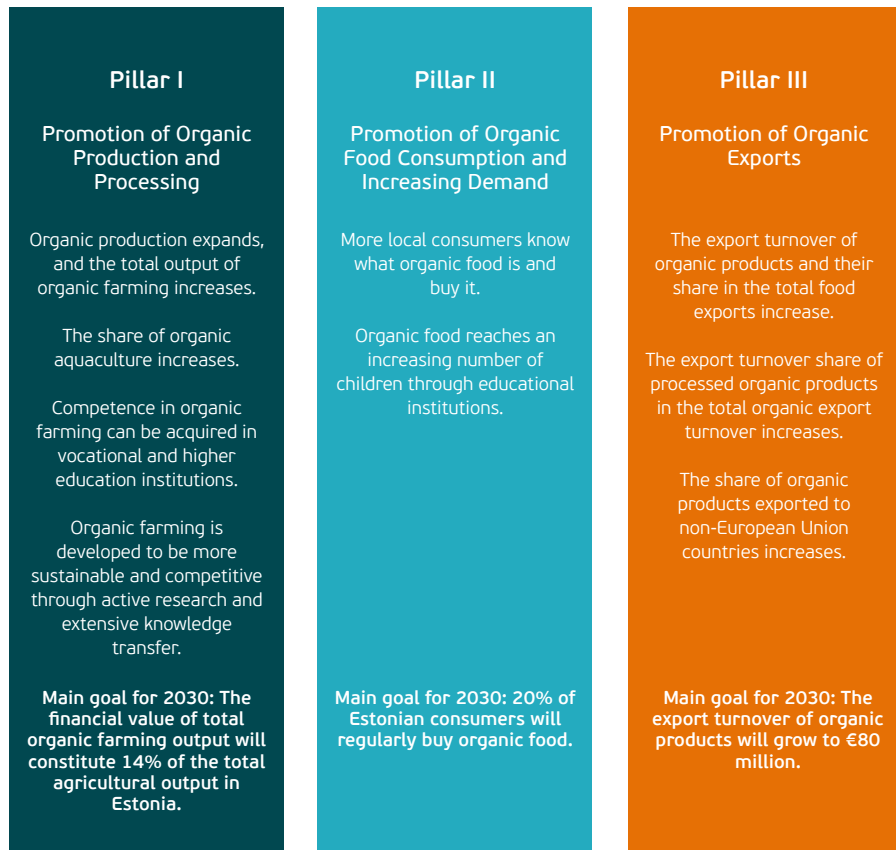
exports and consumption of organic food. The latter is also listed as the only impact indicator directly concerning the organic sector – estimating that in 2030 at least 20% of people in Estonia will consume organic food regularly.

The **EU Common Agricultural Policy (CAP) Strategic Plan 2021–2027** was implemented in 2023. Unfortunately, the goals and support levels for organic farming set out in this plan remained much smaller than needed for sector development due to a very limited overall budget.

Various organizations implemented activities related to organic farming development with support from the Ministry of Regional Affairs and Agriculture and from the other funding sources.

Development plans and programs can be found on the [Ministry of Regional Affairs and Agriculture's website](#).

Figure 10.
Estonian Organic Farming Action Plan for 2023-2030

MAHETOETUS

Mahepõllumajandusliku tootmise toetust makstakse Eestis alates 2000. aastast. Pärast liitumist Euroopa Liiduga 2004. a on toetuse aluseks olnud Eesti maaelu arengukava (MAK). 2023. aastal rakendus uus ÜPP strateegiakava, millega mahepõllumajandusliku taimekasvatuse toetus liikus strateegiakava esimesse sambasse ökokavade alla ning maheloomakasvatuse toetus jäi teise sambasse. Kui varem pidi tootja mahe-toetust taotledes võtma kohustuse jätkata mahepõllu-majandusega vähemalt viis aastat, siis alates 2021. a on kohustusperiood üheaastane.

Mahepõllumajandusliku taimekasvatuse toetuse ühikumäärad ühe hektari kohta:

- teravili, kaunivili, õli- või kiukultuur, rühvelkul-tuur (v.a kartul), muu tehniline kultuur, kuni 3-aastane külvikorras olev rohuma, põldtunnus-tatud heintaimed – **132 €**;
- kartul, maasikas – **300 €**;
- puuvilja- või marjakultuurid – **300 €** (makstakse kuni 70 ha eest);
- ravim- või maitsetaimed – **300 €** (makstakse kuni 5 ha eest, sellest edasi 135 €)
- köögivilja – **800 €** (makstakse kuni 10 ha eest, sellest edasi 136 €);

- rohkem kui 3-aastase rohuma puhul, mille iga hektari kohta on vähemalt 0,2 loomühikut mahepõllumajanduslikult peetavaid veiseid, hobuseid, lambaid või kitsi – **25 €**;
- kuni ühe hektari suurune rohkem kui 3-aastane rohuma, kui mahedana peetakse vähemalt viit mesilasperet – **25 €**.

Tootjatele, kes **alustavad mahepõllumajandusliku tootmisega**, makstakse kuni kahel esimesel aastal mahepõllumajandusliku taimekasvatuse toetust, mille **määrad on 10% kõrgemad** kui mahe-tootmisega jätkamise toetusel.

Mahepõllumajandusliku loomakasvatuse toetust makstakse juhul, kui tootja peab mahepõllu-majanduslikult veiseid, lambaid, kitsi, hobuseid, sigu, küülikuid, kodulinde või mesilasi. Ka maheloomakasvatuse toetus makstakse hektari kohta. Toetuse suurus ühe hektari maa kohta kalendriaastas saadakse mahepõllumajanduslikult peetavate loomade loomühikute arvu korrutamisel **85 euroga** ning saadud summa jagamisel mahepõllumajandusliku taimekasvatuse toetust saava maa (eelpool nimetatud maa kohta) hektarite arvuga.

Loomade ühikuid arvestatakse järgnevalt:

- lüpsilehm – 3,7
- vähemalt 6 kuu vanune veis, sh ammlehm – 1,0
- kuni 6 kuu vanune veis – 0,2
- vähemalt 6 kuu vanune hobune – 0,6
- vähemalt ühe aasta vanune lammas – 0,3
- vähemalt 6 kuu vanune kits – 0,3
- emis (sh põrsastega) või kult – 2,2*
- vähemalt 2 kuu vanune nuum- või noorsiga – 1,2*
- kodulinnud (vähemalt 18 nädala vanused), v.a vutt – 0,08*
- küülik (vähemalt 4 kuu vanune) – 0,04*
- vutt – 0,01*
- mesilaspere – 0,47

* Ühiku arvutamisel võetakse aluseks taotleja poolt kohustuseaastale eelnenud kalendriaastal peetud keskmine maheloomade/lindude arv.

2023. aastal esitatud taotluste alusel määras PRIA mahepõllumajanduse toetust kokku 24,4 mln eurot, mis on 3,5 mln eurot rohkem kui eelmisel aastal. Toetusealune pind oli kokku 203 108 ha (89% kogu mahemaa pinnast), toetust määrati 1798 ettevõttele (91% kõigist maheettevõtetest).

ORGANIC FARMING SUPPORT

Support for organic farming production has been provided in Estonia since 2000. After joining the European Union in 2004, the support has been based on the Estonian Rural Development Plan (RDP). In 2023, a new CAP Strategic Plan was implemented, which moved support for organic crop production to the first pillar under eco-schemes, while support for organic livestock farming remained in the second pillar. Previously, farmers applying for organic support had to commit to continuing organic farming for at least five years, but since 2021, the commitment period has been reduced to one year.

Annual support rates for ongoing organic plant production per hectare:

- cereals, legumes, oil or fiber crops, root crops (excluding potatoes), other technical crops, grassland in rotation up to 3 years, certified forage plants – **€132**;
- potatoes, strawberries – **€300**;
- fruit or berry crops – **€300** (paid in total for up to 70 hectares);
- medicinal or aromatic herbs – **€300** (paid for up to 5 hectares, beyond that €135);

- vegetables – **€800** (paid for up to 10 hectares, beyond that €136);
- grassland older than 3 years with at least 0.2 livestock units of organically kept cattle, horses, sheep, or goats per hectare – **€25**;
- grassland older than 3 years up to one hectare if at least five bee colonies are kept organically – **€25**.

Producers **starting organic farming** receive organic crop production support for the first two years at rates 10% higher than those for continuing organic production.

Organic livestock farming support is provided if the producer keeps cattle, sheep, goats, horses, pigs, rabbits, poultry, or bees organically. This support is also paid per hectare. The annual support amount per hectare is calculated by multiplying the number of livestock units of organically kept animals by €85 and dividing the resulting sum by the number of hectares receiving organic crop production support (the areas mentioned above).

Livestock units are calculated as follows:

- dairy cow – 3.7
- cattle aged 6 months or older, including suckler cows – 1.0
- cattle younger than 6 months – 0.2
- horse aged 6 months or older – 0.6
- sheep aged 1 year or older – 0.3
- goat aged 6 months or older – 0.3
- sow (including piglets) or boar – 2.2*
- fattening or young pig aged 2 months or older – 1.2*
- poultry (excluding quail) aged 18 weeks or older – 0.08*
- rabbit aged 4 months or older – 0.04*
- quail – 0.01*
- bee colony – 0.47

* The unit calculation is based on the average number of organically kept animals/ birds in the calendar year preceding the commitment year.

Based on applications submitted in 2023, the Agricultural Registers and Information Board (PRIA) allocated a total of €24.4 million in organic farming support, which is €3.5 million more than the previous year. The supported area totalled 203,108 hectares (89% of the total organic land area), and support was granted to 1,798 applicants (91% of all organic producers).

TEABELEVI

Mahepõllumajanduse teadmussiiirde tegevused jätkusid 2023. aastal põllumajanduse, toidu ja maa-majanduse valdkonna teadmussiiirde programmide raames. Programm viiakse ellu MAK 2014-2020 raames, toetab Euroopa Liit. Info programmi tegevuste kohta leiab pikk.ee veebilehelt.

Mahevaldkonna teavitustegevused katavad kõiki taime- ja loomakasvatuse valdkondi ning üldisemaid teemasid, sh mahetoitlustajate nõustamist. Tegevused viiakse ellu erinevates formaatides üle Eesti:

- veebipõhised ja kontaktsed infopäevad, suur osa neist ettevõtetes;
- ettevõtete külastused;
- õppereisid Eestis ja välisriikides;
- õpiringid;
- esitlustegevused/põllupäevad katsekeskustes;
- konverentsid.

Mahepõllumajanduse Koostöökoogu eestvõttel korraldati 2023. a maheteemadel kokku 67 päeva tegevusi, mille raames külastati 55 ettevõtet. Osad tegevused olid mitmepäevased, sh neli õppereisi välisriikidesse. Lisaks valmisid tootjatele suunatud praktilised videod, videoloengud ja trükised, tõlgiti

valdkonda puudutavaid materjale ning avaldati veebipõhised infomaterjale. Materjalidega saab tutvuda pikk.ee veebilehel, samuti [Maheklubi veebilehel](#). Videomaterjalid on leitavad [Maheklubi Youtube kanalil](#).

Lisaks teadmussiiirde programmile korraldatakse maheteemadel ka õppepäevi, konverentse ja antakse välja infomaterjale, mida rahastatakse muudest allikatest.

Mahetootmise nõustamist pakutakse üldise põllumajandusnõustamise raames. Sellega tegeles kümnekond konsulenti, kellest ükski pole spetsialiseerunud ainult mahetootmisele. Mahetöötlemise ja -toitlustamise nõustajaid ei ole.

Mahepõllumajanduse eriala Eestis võimalik õppida ei ole. Eesti Maaülikoolis ja põllumajanduslikes kutse-õppeasutustes pakutakse siiski üksikuid õppeaineid või kursusi. Eesti Maaülikool osaleb Erasmus+ programmi projektis SAFE-ORGfood (2020–2023), kus viie Euroopa ülikooli koostöös arendatakse mahetootmise toiduohutuse õppematerjale.

KNOWLEDGE TRANSFER

Organic farming knowledge transfer activities continued in 2023 under the Knowledge Transfer Programme for Agriculture, Food and Rural Economy. The organic programme is managed by the Organic Farming Platform. The programme is implemented within the framework of the RDP 2014–2020, with the support of the EU.

Activities in the organic programme cover all areas of crop and livestock production, as well as more general organic topics. The activities are implemented in different formats across Estonia:

- web-based and contact-based information days, most of them in farms,
- farm visits,
- study trips in Estonia and abroad,
- study groups,
- demonstration days in research stations,
- conferences.

In 2023, 67 days of activities were organised. Out of these, 55 days took place on farms. As part of the knowledge transfer program practical videos, video lectures, online and printed materials were published.

In addition to the knowledge transfer program, other financial resources were also used for the purpose of organizing trainings and publishing information materials.

A specialised organic farming advisory system does not currently exist in Estonia; organic advice is provided by the general advisory system. There are around ten advisors who give the advice on organic farming through the advisory system. They are not specialized in organic farming only, giving advice also on issues related to conventional farming. There are no organic processing or catering advisors.

The Estonian University of Life Sciences, as well as some vocational schools, offer organic farming courses, but it is not currently possible to obtain a degree in organic farming or to specialize in organic farming. The Erasmus+ program project SAFE-ORGfood (2020–2023) supports cooperation between five EU universities to develop teaching materials on food safety in organic production.

UURINGUD

Mahepõllumajandusuuringuid tehti 2023. a Eesti Maaülikoolis ja Maaelu Teadmuskeskuses (METK, mis loodi 01.01.2023 Eesti Taimekasvatuse Instituudi ja Põllumajandusuuringute Keskuse liitumisega). Lõppesid Maheklaster MTÜ ja Liivimaa Lihaveis MTÜ mahetootmisega seotud innovatsiooniprojektid.

Eesti Maaülikool (EMÜ)

Jätкус ERA-Net CORE Organic Cofund projekt „Agroökoloogiliste printsiipide kasutamine lihtsate ja vastupidavate maheviljussüsteemide edendamiseks“ (2021–2024), mille eesmärk on külvikordade mitmekesistamine erinevate kohalike haljasväetiste, segukülvide, vahekultuuride ja muul viisil, mis vähendaks tootjate sõltuvust välisest sisendist. Samuti kujunevad projekti kaasatud mahetootjatest ja teistest osapooltest nn kohalikud agroökoloogia elavad laborid (ALL).

Horisont 2020 projektis „Põllumeeste ühendused elurikkuse haldamiseks agroökosüsteemides“ (FRAMEwork, 2020–2025) teevad koostööd mahe- ja tavapõllumajandustootjad, et suurendada elurikkust maastiku tasandil. FRAMEwork eesmärk on luua elurikkust arvestav põllumajandussüsteem, mis julgustab ja võimaldab tootjatel säilitada elurikkust, edendab elurikkusest kasu saavat jätkusuutlikku põllumajandust ning suurendab põllumajanduse pindlikkust muutuva-

tes kliimaatilistes tingimuses.

Algas Eesti Teadusagentuuri rahastatav projekt „Saagi ja kvaliteedi stabiilsus ja jätkusuutlikkus pikaajalises külvikorrakatses“ (2023–2027), mille eesmärk on võrrelda mahe- ja tavaviljussüsteeme komplekselt, võrreldes lämmastiku erinevate normide ja vormide (mineraal- ja orgaaniline väetis, liblikõielised haljasväetis, vahekultuurid) mõju nii saagile ja kvaliteedile makroskaalal kui ka erinevate geenide aktiivsusele.

Algas Horizon Europe projekt AGROSUS (2023–2027), mis selgitab välja sobivad vahendid ja agroökoloogilised strateegiad, et ennetada ja ohjata umbrohtude esinemist peamistes põllukultuurides nii tava- kui ka mahepõllumajanduses, vähendades tavaviljeluses sünteetiliste herbitsiidide kasutamist ja keskkonda sattumist ning suurendades agroökosüsteemide elurikkust.

EMÜ Polli Aiandusuuringute Keskuses tehti katseid õunapuu, astelpaju, musta sõstra ja maguskirsipuuga. Uuritakse õunasortide ja vegetatiivaluste sobivust maheviljelusse, selgitatakse looduslike vahendite efektiivsust kahjuritest ja haigustest tõrjel ning looduslike väetiste kasutusvõimalusi ja mõju viljade kvaliteedile. Sor-diaretusprogrammi raames aretatakse maheviljelusse sobivaid puuvilja- ja marjasorte.

Maaelu Teadmuskuskes (METK)

Jätkusid sordivõrdluskatsed nisu, rukki, kaera, odra, põldherne ja põldoaga. Samuti uuriti maheväetise mõju hernele. HORIZONT 2020 projekti Sea2Land (2021–2024) eesmärk on maheväetise väljatootamine biojäätmete (kala, puulehed, pilliroog, toidujäätmed jms) baasil.

Põllumajanduse keskkonnatoetuste hindamise raames uuriti mahetoetuse mõju läbi maakasutuse ja kultuuride struktuuri analüüsi. Samuti uuriti maheettevõtete NPK bilanssi ning kimalaste ja põllulindude jm näitajaid. Analüüsi ka sotsiaal-majanduslikke näitajaid FADN andmebaasi maheettevõtetes.

Jätkusid 2020. a alustatud külvikorrakatsed, kus kaks külvikorda (ristiku ja vahakultuuridega) vastavad keskkonnasõbraliku majandamise ja mahetoetuse saamise tingimustele ning üks teraviljapõhine külvikord nende toetuste saamise nõuetele ei vasta. Katses uuritakse ka maheväetiste ning künnipõhise ja pindmise harimise mõjusid. Hinnatakse kultuuride saagikust ja saagi kvaliteeti, umbrohtumust, mulla toitelementide sisaldust, mullaelustikku, kattetulu jm.

Aruanded uuringute ja hindamise kohta on leitavad aadressil MAK 2014-2020 seire ja hindamine | Maaelu Teadmuskuskes.

Horizon Europe projekti Climate Farm Demo (2022–2028) eesmärk on kliimasõbralike lahenduste teadvustamine ning temaatilise põllumajandusettevõ-

tete võrgustiku arendamine üle Euroopa. Projektis osalevad mahetootjad saavad nõustamist kliimamuutuste leevendamise ja nendega kohanemise kohta, võimaluse õppida teineteise praktikatest ning osaleda koolitustel.

Maheklaster MTÜ

Lõppes koostöös METKi, EMÜ, Tartu Ülikooli jt partneritega elluviidud MAK 2014–2020 innovatsiooniklastri toetusega rahastatud projekt „Innovatsioon mahetaimekasvatuses“ (2017–2023), kus uuriti mahepõllumajandusse sobivaid kasvatustehnoloogiasid nii põllukultuuride kui ka köögivilja puhul. Viidi läbi katseid mineraalide ja bioaktivaatoritega, sh nii seemnetootlusel, leheväetamisel kui ka mulda andmisel, tehti kartulihaiguste tõrje katseid ning hinnati ka mahetootmise süsiniku jalajälge.

Liivimaa Lihaveis MTÜ

Lõppes koostöös EMÜ ja METKiga elluviidud MAK 2014–2020 innovatsiooniklastri toetusega rahastatud projekt „Innovaatilised lahendused rohumaa veisekasvatuse keskkondliku ja majandusliku jätkusuutlikkuse tagamiseks“ (2017–2023), kus otsiti võimalusi mahe rohumaa veise ja -lambaliha tootmise jätkusuutlikkuse ja efektiivsuse tõstmiseks. Arendati lihaste portsjonkarjatamise süsteeme.

RESEARCH

In 2023, organic farming research was conducted at the Estonian University of Life Sciences and the Centre for Rural Life Research (METK, which was established on 01.01.2023 through the merger of the Estonian Crop Research Institute and the Agricultural Research Centre). The innovation projects related to organic production by the Maheklaster NGO and the Liivimaa Lihaveis NGO were completed.

The Estonian University of Life Sciences (EULS)

The ERA-Net CORE Organic Cofund project “Agroecology Living Labs to promote robust and resilient Organic production systems” (ALL-Organic, 2021–2024) aims at diversifying crop rotations with green manures, mixed sowings, intercrops, etc., which ensure soil fertility without external inputs. Local agroecology living labs (ALLs) and a transnational ALL network will also be developed.

In the Horizon 2020 project “Farmer clusters for Realising Agro-biodiversity Management across Ecosystems” (FRAMEwork, 2020–2025), organic and conventional farmers work together to enhance biodiversity at the landscape level. FRAMEwork aims to create a biodiversity-friendly farming system that encourages and enables producers to conserve biodiversity, promotes sustainable agriculture that benefits from biodiversity, and increases the resilience of agriculture under changing

climatic conditions.

The project “Yield and Quality Stability and Sustainability in Long-term Crop Rotation Experiment” (2023–2027), funded by the Estonian Research Council, has started. The aim of the project is to comprehensively compare organic and conventional farming systems by examining the effects of different nitrogen norms and forms (mineral and organic fertilisers, legume green manure, cover crops) on yield and quality at a macro scale, as well as on the activity of various genes.

The Horizon Europe project AGROSUS (2023–2027) has been launched, which will identify appropriate tools and agro-ecological strategies to prevent and control weeds in key crops in both conventional and organic farming, reducing the use and impact of synthetic herbicides and increasing the biodiversity of agro-ecosystems.

In the Polli Horticultural Research Centre of EULS, crop trials for apple, sea-buckthorn, blackcurrant and sweet cherry have been established. The centre studies the suitability of apple varieties and rootstocks for organic production, the efficacy of natural pest and disease control, the use of organic fertilizers and their effects on yield quality. Within the framework of the plant breeding program, the work is aimed at breeding fruit and berry varieties suitable for organic cultivation.

Centre of Estonian Rural Research and Knowledge (METK)

Comparative variety trials continued with wheat, rye, oats, rape, barley, field pea and field bean. The effect of organic fertilizer on peas was also studied. Trials continued within the framework of the HORIZONT 2020 project Sea2Land (2021–2024), which aims to develop organic fertilizers based on biowaste (fish waste, tree leaves, reeds, food waste, etc.).

The METK is preparing an annual evaluation report on the performance of agri-environmental measures and is evaluating the effect of the organic support scheme. The research also includes the effect of the support scheme on bumblebee and farmland bird indicators and NPK balance in organic farms. The socio-economic indicators of organic farms are being analysed based on the FADN database.

A field trial was established with different crop rotations in organic and environmentally friendly conventional farming, where influences on crop yield and soil environment indicators are studied. In addition, organic fertilizer application and different soil tillage methods' effects on soil nutrients and organic matter contents, weeds, soil organisms, crop yield, quality and cross margins are studied.

The Horizon Europe funded Climate Farm Demo project (2022–2028) aims to raise awareness of climate-friendly solutions and develop a thematic network

of farms across Europe. Organic farmers participating in the project will receive advice on climate change mitigation and adaptation, the opportunity to learn from each other's practices and participate in training.

Maheklaster (Organic Cluster)

The project "Innovations in Organic Plant Production" (2017–2023), funded by the RDP 2014–2020 innovation cluster, which was carried out in cooperation with METK, EULS, University of Tartu and other partners, was completed. The project investigated suitable organic farming technologies for both arable crops and vegetables. Experiments with minerals and bioactivators, including seed treatment, foliar fertilisation and soil application, potato disease control trials and an assessment of the carbon footprint of organic production were carried out.

Liivimaa Lihaveis (Liivimaa Beef)

The project "Innovative solutions to ensure the environmental and economic sustainability of grassland cattle production" (2017–2023), which was funded by the Innovation Cluster of the RDP 2014–2020 in cooperation with EULS and METK, was completed. The project sought ways to increase the sustainability and efficiency of organic grass-fed beef and lamb production. Portion grazing systems for beef cattle were developed.

KONTAKTID / CONTACTS

**Regionaal- ja põllumajandusministeerium,
taimeterwise osakond | Ministry of Regional
Affairs and Agriculture, Plant Health Department**

tel/phone: +372 625 6537

e-mail: mahe@agri.ee;

www.agri.ee

**Põllumajandus- ja Toiduamet, Mahepõlluma-
janduse osakond | Agriculture and Food Board,
Organic Farming Department**

tel/phone: +372 509 8426 (mahetootmine /
organic production),

+372 5342 0819 (mahetöötlemine/turustamine/
toitlustus / organic processing/trade/catering)

e-mail: mahe@pta.agri.ee

pta.agri.ee

**Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni
Amet | Estonian Agricultural Registers and
Information Board**

tel/phone: +372 737 1200

e-mail: pria@pria.ee;

www.pria.ee

**Mahepõllumajanduse Koostöökogu |
Organic Farming Platform**

tel/phone: +372 522 5936

e-mail: mahekogu@gmail.com;

www.maheklubi.ee/koostookogu/

**Eesti Mahepõllumajanduse Sihtasutus |
Estonian Organic Farming Foundation**

tel/phone: +372 522 5936

e-mail: airi.vetemaa@gmail.com;

www.maheklubi.ee

**SA Eesti Maaülikooli Mahekeskus | Research
Centre of Organic Farming of EULS**

tel/phone: +372 5304 4003

e-mail: mahekeskus@emu.ee;

mahekeskus.emu.ee

**MTÜ Ökoloogiliste Tehnoloogiate Keskus |
Centre for Ecological Engineering**

tel/phone: +372 503 9802

e-mail: merit.mikk@gmail.com

**MTÜ Eesti Biodünaamika Ühing |
Estonian Biodynamic Association**

tel/phone: +372 5191 9375

e-mail: aare@haanimaa.ee

MTÜ Hiiumahe | Hiiu Organic

tel/phone: +372 5647 3322

e-mail: tiina.kattel@gmail.com

**MTÜ Harju Mahetootjate Ühing |
Harju Organic Farmers' Association**
tel/phone: +372 5662 6716
e-mail: margus@mahetalu.ee

**MTÜ Läänemaa Mahetootjate Selts |
Läänemaa Organic Farmers' Society**
tel/phone: +372 509 3002
e-mail: lauriantsu@hotmail.ee

MTÜ Saare Mahe | Saare Organic
tel/phone: +372 505 8268
e-mail: kiiderjaan@gmail.com

**MTÜ Virumaa Mahetootjad |
Virumaa Organic Producers**
tel/phone: +372 509 8734
e-mail: virumahetootjad@roela.ee

**TÜ Lõuna-Eesti Toiduvõrgustik |
Cooperative South-Estonian Food Network**
tel/phone: +372 522 3342
e-mail: info@let.ee;
www.let.ee

TÜ Wiru Vili | Cooperative Wiru Vili
tel/phone: +372 502 1760
e-mail: info@wiruvili.ee;
www.wiruvili.ee

MTÜ Liivimaa Lihaveis | Liivimaa Beef
tel/phone: +372 5342 4274
e-mail: airi@liivimaalihaveis.ee;
www.liivimaalihaveis.ee

**MTÜ Mahetootjate Nõu- ja Jõukoda |
Organic Producers Knowledge & Strength Guild**
tel/phone: +372 517 5112
e-mail: mahekoda2@gmail.com

MTÜ Maheklaster | Organic Cluster
e-mail: maheklaster@gmail.com;
www.maheklaster.ee

MTÜ Organic Estonia
tel/phone: +372 507 6551
e-mail: info@organicestonia.ee;
www.organicestonia.ee

**MTÜ Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liit |
Estonian Sheep and Goat Breeders Association**
tel/phone: +372 523 8902
e-mail: kontor@lammas.ee,
www.lammas.ee

**Eesti Mahemesinikud MTÜ |
Estonian Organic Beekeepers Association**
tel/phone +372 5341 4067
e-mail: info@mahemesinikud.ee
mahemesinikud.ee

**Mitmesugust infot mahepõllumajanduse
kohta saab:**

www.maheklubi.ee,
www.facebook.com/maheklubi,
www.agri.ee,
pta.agri.ee